

AKTINES

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ (Γ.Β.Μ.).....	265
● ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	267
● Ο ΟΜΗΡΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ (Καθηγ. Παναγιώτη Γ. Νικολοπούλου).....	274
● ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ (Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ) (Καθηγ. Βασιλ. Κέκη).....	287
● ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ (Θ. Β. Κετσέα).....	288
● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΑΙ ΙΣΧΝΑΙ ΑΓΕΛΑΔΕΣ (Πανορμίτη).....	291
● ΣΧΟΛΙΑ.....	292
● ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Έπικοινωνίας της Χ.Ε.Ε.).....	294

ΕΤΟΣ 74οv

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2011

ΑΡΙΘ. 725

ΕΥΡΩ 1,50

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ
Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΑΘΗΝΑΙ 2008

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 74ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2011

Ἀριθ. 725

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

Ἐνα κείμενο πού ἔγραψε στό τέλος τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας του ὁ διάσημος φυσικομαθηματικός Ἀνρί Πουανκαρέ, θά ἄξιζε πολύ νά τό προσέξουμε. Βάζει τά πράγματα στή θέση τους. Διακηρύττει μέ τόλμη τίς περιορισμένες δυνατότητες τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ ὑπογραμμίζει τή δύναμη καί τήν ἀξία τῆς πίστεως.

«Δέν γνωρίζω νά ἔχη ποτέ στεγνώσει ἡ ἐπιστήμη ἕνα δάκρυ ἀπό αὐτά, πού ἔρχονται ἀπό τήν καρδιά... Πῶς νά κατευνάσῃ τήν ἀπέραντη δίψα γιά σιγουριά καί δικαιοσύνη πού ἡ ἀνθρωπότης λαχταρᾷ; Ἡ μόνη φωνή πού τήν ἔχει εἰρηνεύσει εἶναι ἐκείνη πού κατέβηκε μιὰ ἡμέρα ἀπό τό Ὅρος καί ξεχύθηκε σ' ὅλο τόν κόσμο λέγοντας: **"Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοί χορτασθήσονται"**».

Κείμενο ἀληθινά ρεαλιστικό καί ἀνθρωπιστικό, πού μιλάει τή γλώσσα τῆς εἰλικρινείας καί τιμιότητος. Τί ἔχουν νά ἀπαντήσουν οἱ δοκησίσοφοι τῆς ἐπιστήμης, πού μπαίνοντας στό ἀερόστατο τῆς φιλοσοφίας ἤ τό διαστημόπλοιο τῆς τεχνικῆς νόμισαν ὅτι

ἄγγιξαν τόν οὐρανό καί ἔλυσαν ὅλα τά προβλήματα;

Καλή ἡ ἐπιστήμη. Περιορισμένες ὁμως οἱ δυνατότητές της. Μόνο; Ἀνύπαρκτες, μᾶς λέει ὁ Πουανκαρέ, ὅταν θελήσουμε νά τίς δοῦμε στόν πνευματικό χῶρο.

Ἄν ἡ ἐπιστήμη, ἐπί παραδείγματι, μπορῇ νά ἀνακουφίσῃ καί νά κατευνάσῃ τόν σωματικό πόνο, μέ τά σύγχρονα μέσα τῆς ἱατρικῆς, τί μπορεῖ νά κάνῃ γιά νά ἀνακουφίσῃ τόν ψυχικό πόνο καί νά στεγνώσῃ τά δάκρυα, πού δέν κυλοῦν ἀπλῶς ἀπό τά μάτια, ἀλλά ἀναβλύζουν καυτά ἀπό μιὰ πληγωμένη καρδιά;

Μάλιστα ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ πολλά νά προσφέρῃ γιά μιὰ πλατιά μόρφωση σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ καί νά ὀπλίσῃ τόν σύγχρονο ἀπαιτητικό ἄνθρωπο μέ πλούσια ἐφόδια. Νά τόν κάνῃ ἕναν ἄριστο τεχνοκράτη, νά ἀνυψώσῃ τό βιοτικό του ἐπίπεδο, νά τοῦ προσφέρῃ εὐκολίες καί εὐκαιρίες μοναδικές, εὐμάρεια, χλιδή, πλούτη, ἀναψυχή.

Τί μπορεῖ ὁμως νά κάνῃ γιά νά ἐπουλώσῃ τά σύγχρονα ἠθικά δράμα-

τα, πού όξύνονται καί πολλαπλασιάζονται καθημερινά; Όλα τά κομφορ καί οί κεντρικές θερμάνσεις δέν διευκολύνουν τή ζωή καί δέν ζεσταίνουν τό σπίτι πού παγώνει από τήν άδιαφορία καί τήν ψυχρότητα τών μελών του.

Τί μπορεί νά προσφέρει σ' ένα νέο ή μιά νέα, πού βλέπουν τούς πόθους τους νά διαψεύδωνται, τά όνειρά τους νά γκρεμίζονται, τά ιδανικά τους νά ποδοπατούνται από τή σκοπιμότητα, τήν άπάτη καί τήν έκμετάλλευση; Αυτή τή διάψευση πού μεταβάλλεται σέ άπελπισία καί άπόγνωση, ποιά τεχνολογική κατάκτηση μπορεί νά θεραπεύσει;

Αυτούς τούς στεναγμούς τής καρδιάς καί αυτά τά δάκρυα τής ψυχής ποιά έπιστημονική ανακάλυψη θά μπορέσει ποτέ νά κατευνάσει;

Καί σήμερα δέν είναι λίγες οί εύγενικές καρδιές, πού λαχταρούν νά δουν τήν βαναυσότητα καί τήν κατάφωρη άδικία νά περιορίζονται καί τή δικαιοσύνη, έστω καί τήν στοιχειώδη, νά παίρνει μιά θέση μέσα στίς σύγχρονες κοινωνίες. Πολλοί είναι εκείνοι πού έδωσαν τόν ένθουσιασμό καί τήν έμπιστοσύνη τους καί τήν άνιδιοτέλειά τους, για νά ύπηρετήσουν ένα ιδανικό. Καί είδαν τήν έκμετάλλευση νά λερώνη καί νά διαστρέφη τά ιδανικά τους. Ζητούσαν φλογερούς ιδεολόγους, άκέραιους αγωνιστές καί συνάντησαν ποταπούς έκμεταλλευτές, έκμεταλλευτές του ζήλου, τής προσφορής καί τών ιδανικών. Πόσοι πού πιάστηκαν σέ τόσες παγίδες, μαστορικά στημένες σήμερα παντού, σφαδάζουν από τόν πόνο μέ καταματωμένα τά φτερά τής ψυχής! Άντί για τήν δικαιοσύνη πού λαχταρούσαν βρήκαν τήν άδικία καί τήν έκμετάλλευση, άντί για τήν έλευθερία

τίς άλυσίδες του ολοκληρωτισμού, άντί για τήν ειρήνη τήν ειρηνοκαπηλία.

Νά τί δημιουργεί τήν άβεβαιότητα, τήν ανασφάλεια καί τήν άπογοήτευση στην ευαίσθητη νεανική καρδιά. Νά τί όξύνει τήν τραγικότητα καί τό δράμα τής νέας γενιάς.

Πού λοιπόν θά τήν παραπέμψουμε για νά βρή μιά άπάντηση, κάποια λύση στά βασανιστικά της προβλήματα; Ποιός θά δώσει άετήσια φτερά σ' αυτά τά προδομένα νιάτα, για νά πετάξουν καί νά χαρούν στους άληθινούς κόσμους τής αισιοδοξίας, τής δύναμης καί τής χαρής;

Οί θριαμβολογίες μις άψυχης επίστημης ή μις παγερής τεχνολογίας δέν μπορούν νά προσφέρουν τίποτε από αυτά. Άπλούστατα γιατί ξεφεύγουν από τίς δυνατότητές τους. Δέν είναι σέ θέση νά προσφέρουν αυτά, πού πρώτα από όλα ποθεί ή άδιάφθορη ψυχή. Δηλαδή σκοπό καί νόημα ζωής. Μιά άνώτερη ζωή, πού μαζί μέ τίς πνευματικές άνησυχίες της, θά έκδαπανάται για ό,τι μεγάλο, ωραίο, ύψηλό, ιερό, άγιο.

Άν ή έπιστήμη καί ή τεχνική μπορούν νά έκβιομηχανίσουν τίς πόλεις, δέν μπορούν νά έκπολιτίσουν καί νά έξανθρωπίσουν τίς κοινωνίες. Άν κατορθώνουν νά λύνουν τεχνικά προβλήματα, δέν είναι σέ θέση νά λύνουν καί τίς έσωτερικές συγκρούσεις, τά ήθικά προβλήματα καί τά ψυχικά συμπλέγματα.

Άς μή ξεγελιώμαστε. Η δικαιοσύνη, ή ειρήνη, ή άγάπη δέν είναι τεχνολογικά έπιτεύγματα. Είναι καρποί πνευματικοί, πού βλαστάνουν, κάτω από τή ζωογόνο χάρη του Θεού, στίς άγνές καί έξαγνισμένες ψυχές.

Γ.Β.Μ.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ὁ λιμός τοῦ χειμῶνα 1941-1942

Α'

Νοέμβριος 2011 - Νοέμβριος 1941. Παρήλθαν εβδομήντα ἔτη ἀπὸ τότε, πού ὑπὸ τὸ καθεστῶς τριπλῆς κατοχῆς τῆς χώρας, σημειώθηκε τὸ γεγονός τοῦ φοβεροῦ λιμοῦ τοῦ χειμῶνα 1941-1942, μία μεγάλη δοκιμασία γιὰ τὸν ἑλληνικὸν λαό ἢ ἀνάμνηση τῆς ὁποίας εἶναι ἔντονη γιὰ ὅσους ἐπιζοῦν ἀκόμη — ἄτομα τῆς τρίτης ἡλικίας πλέον — ἀπὸ τὰ χρόνια αὐτά.

Τὰ γεγονότα αὐτά ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἔρευνας γιὰ πολλοὺς συγχρόνους ἱστορικοὺς στὰ ἀρχεῖα τῶν ἐμπολέμων τότε κρατῶν, γράφοντας σχετικὰ βιβλία ἀναφερόμενα στὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν των καὶ στὸν καταλογισμόν τῶν εὐθυνῶν τῶν τότε κρατούντων καὶ ἀντιμαχομένων.

Στὸ βιβλίον τοῦ Mark Mazower μέ τὸν τίτλον «στὴν Ἑλλάδα τοῦ Χίτλερ» ὁ συγγραφέας του τονίζει: «Δέν ἀποφασίζει κανεὶς ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ νὰ προσεγγίσει τὴν ἱστορία ἐνός τόσο βίαιου καὶ ἀμφισβητουμένου θέματος ὅπως ἡ Κατοχή. Ὅταν ξεκίνησα νὰ γράφω «τὴν Ἑλλάδα τοῦ Χίτλερ» εἶχα πολλοὺς λόγους πού τὸ ἔκανα. Ἀπὸ τὴν μιὰ πλευρὰ ἤθελα νὰ ἐξηγήσω κάπως στὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν τί θά πρέπει νὰ σημαίνει νὰ ζῇ κανεὶς σὲ καθημερινή βάση ὑπὸ ναζιστικὴ κυριαρχία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημάδεψε τὴν Ἑλλάδα ἄσχημα, πε-

ρισσότερο ἀπὸ οποιαδήποτε ἄλλη χώρα τῆς κατεχομένης ἀπὸ τοὺς ναζί Εὐρώπης».

Πολλὰ γεγονότα μεσολάβησαν ἔκτοτε, τὰ ὁποῖα προσέθεσαν καὶ νέες δοκιμασίες στὸν λαόν τῆς Ἑλλάδας μέ συνέπεια νέες θυσίες ἀνθρωπίνων ζωῶν καὶ ὕλικές καταστροφές. Ὅμως καὶ τὸ φαινόμενο τοῦ λιμοῦ τοῦ χειμῶνα 1941-1942 εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιοσημείωτα συμβάντα τῆς περιόδου αὐτῆς οἱ εὐθύνες γιὰ τὸ ὁποῖο ἐπιμερίζονται σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη.

Β'

Ἡ Ἑλλάδα τῆς δεκαετίας τοῦ 1930 καὶ παλαιότερα ἀκόμη δέν ἦταν αὐτάρκης στὴν ἐπιτόπια παραγωγή τῶν ἀγαθῶν τῆς διατροφῆς τοῦ λαοῦ της καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶχε ἀνάγκη εἰσαγωγῆς σημαντικῶν ποσοτήτων τροφῶν, καὶ ἰδίᾳ σιτηρῶν, ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν. Ὅσakis τοῦτο παρεμποδίζετο σὲ ἐμπολέμους περιόδους τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ἐξόχως δυσάρεστα γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, μέ συνέπεια τὴν αὕξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰτία. Οἱ παλαιότεροι ἐδιηγοῦντο γιὰ τὸν ναυτικὸν ἀποκλεισμόν τὸ ὁποῖον ἐπέβηλαν οἱ δυνάμεις τῆς Ἀντάντ, οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι, τὸ ἔτος 1917 στὴν διάρκεια τοῦ πρώτου παγκο-

σμίον πολέμου στην Ελλάδα προκειμένου να την εξαναγκάσουν να εγκαταλείψει την πολιτική της ουδετερότητας και να συνταχθῇ με τό δικό της στρατόπεδον.

Παρόμοιες και δυσμενέστερες καταστάσεις για τόν έπισιτισμό τών κατοίκων τῆς χώρας δημιουργήθηκαν στην διάρκεια και τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Οί συνέπειες τοῦ κατοχικοῦ καθεστώτος ἄρχισαν νά ἀναφαίνονται ἀπό τούς πρώτους κιόλας μήνες, τό θέρος τοῦ ἔτους 1941.

Ἡ πολιτική τῆς ἀπαλλοτριώσεως και τῆς λεηλασίας τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἀπό τίς ἀρχές κατοχῆς ἄρχισε νά γίνεται αἰσθητή σύντομα μέ τήν ἀποτομή αὔξησι τῆς ἀνεργίας και τήν πτώσι τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, καθώς τά ἐργοστάσια ἐκλείναν ἀπό ἔλλειψη πρώτων ὑλῶν ἢ ἐπειδή ὁ ἐξοπλισμός των και τά πάσης φύσεως ἀποθέματά τους, εἶχαν σταλεῖ ἔξω ἀπό τήν χώρα ἀπό τούς κατακτητές. Τό χειρότερον ὅμως ἀπό ὅλα ἦταν τά ἀποτελέσματα στην διάθεσι τροφίμων. Ἐξ αἰτίας τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τόν χειμῶνα 1940-1941 ἡ γεωργική ἐσοδεία τοῦ 1941 στίς περισσότερες καλλιέργειες ἦταν μεταξύ 15-30% μειωμένη ἔναντι ἐκείνων τῆς προπολεμικῆς περιόδου. Ἀκόμη ὅμως και αὐτές οἱ μειωμένες ποσότητες τῆς ἐσοδείας τοῦ 1941 θά ἀρκοῦσαν νά ἐπιζήσει ὁ πληθυσμός σέ ὀριακό ἐπίπεδο διαβιώσεως, ἐάν ἡ πολιτεία εἶχε κατορθώσει νά συγκεντρώσι τίς ποσότητες αὐτές και νά τίς διανεμίη μέ δελτίον. Τά σιτηρά και ἄλλα τρόφιμα ἔπρεπε νά συλλεγοῦν ἀπό τούς ἀγρότες στίς περιοχές ὅπου ὑπῆρχαν πλεονάσματα και νά μεταφερθοῦν στίς

κυρίες ἐλλειμματικές περιοχές ὅπως στην Ἀθήνα και στόν Πειραιᾶ γιά νά διατεθοῦν ἐκεῖ μέ τό σύστημα τών δελτίων. Τοῦτο ὅμως ἀπαιτοῦσε μηχανισμούς ὑψηλῆς ὀργανώσεως ἀπό μέρους τοῦ κράτους, πράγμα ἀδιάνοητο γιά τίς κατοχικές συνθήκες.

Ἐξ ἄλλου ἡ οἰκονομική πολιτική, τήν ὁποία ἀκολούθησαν οἱ ἀρχές κατοχῆς ἀπό τίς πρώτες ἐβδομάδες τῆς ἐδῶ παρουσίας των ἔφερε σέ πλήρη ἀδυναμία ἐφαρμογῆς τοῦ προπολεμικοῦ συστήματος συγκεντρώσεως τών σιτηρῶν. Οἱ Γερμανοί και οἱ Ἴταλοί ἔστηναν μπλόκα στούς δρόμους, ἤλεγχαν τίς ἀποθήκες και ἔκαναν κατάσχεσι τροφίμων γιά τήν ἰδίαν ἐξ αὐτῶν κατανάλωσι και τήν συντήρησι τοῦ στρατοῦ των. Ταυτόχρονα ἡ ἐπίταξι τῶν μεγάλων ζῶων ἐμείωσε τίς δυνατότητες μεταφορᾶς και ἠῤῥανε τό κόστος τῶν τροφίμων ἀπό τίς ἀγροτικές περιοχές πρὸς τίς πόλεις, ὅπου εἶχαν ἀνάγκη.

Οἱ ποσότητες ἄρτου, οἱ ὁποῖες διενέμοντο καθημερινά μέ δελτίον ἐμειώοντο ἀπό ἐβδομάδα σέ ἐβδομάδα στά ἀστικά κέντρα. Τότε ἀνεφάνησαν ἰδιωτικές πρωτοβουλίες, πού προσπαθοῦσαν νά παράσχουν ἐναλλακτικές λύσεις γιά τήν τροφοδότησι μέ στοιχειώδεις ποσότητες τροφίμων στόν ἀστικόν πληθυσμόν. Στην Ἀθήνα και σέ ἄλλες πόλεις φιλανθρωπικές και θρησκευτικές ὀργανώσεις ὠργάνωναν συσσίτια γιά τίς ἀνάγκες ἀπόρων οἰκογενειῶν, προσφύγων, ἀνέργων και ἀστέγων ἀπόρων οἰκογενειῶν, προσφύγων, ἀνέργων και ἀστέγων στρατιωτικῶν τῆς στρατιᾶς τοῦ ἀλβανικοῦ μετώπου, οἱ ὁποῖοι μετά τήν ἀνακωχή τοῦ Ἀπριλίου 1941 εἶχαν ἀποστρα-

τευθεῖ καὶ δὲν ὑπῆρχε δυνατός τρόπος γιὰ νὰ μεταβοῦν στὶς πατρίδες των, ἰδιαίτερα ὅσων κατήγοντο ἀπὸ τὴν νησιωτικὴ Ἑλλάδα. Παρὰ ταῦτα στὰ συσσίτια αὐτὰ τῶν ἀπόρων στὴν περιοχὴ τῆς πρωτευούσης λιγώτερο ἀπὸ τὸ ἓνα τέταρτο τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τέτοια ἀρωγή, εὑρίσκει τροφή.

Γ'

Ἡ ἄλλη ἀνεπίσημη πηγὴ τροφίμων, ἦταν ἡ λεγόμενη μαύρη ἀγορά, ἡ ὁποία προσέφερε ἄνισα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποία εἶχε στὴν διάθεσή της. Δὲν λειτουργοῦσε καλύτερα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἐχρειάζοντο βοήθεια, ἀπὸ ὅ,τι τὰ λαϊκὰ σισσίτια. Οἱ φτωχὲς οἰκογένειες δὲν μποροῦσαν νὰ πληρώσουν τίς ὑψηλὲς τιμὲς τῶν τροφίμων καὶ δὲν εἶχαν περιουσιακά στοιχεῖα γιὰ νὰ τὰ ἐκποιήσουν ἢ νὰ κάνουν ἀνταλλαγές. «Ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν» ὑπολόγιζε ὅτι ἡ ἡμερήσια πρόσληψη θερμίδων γιὰ τὴν πλειονότητα τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τίς πηγὲς συμπεριλαμβανομένης καὶ ἐκείνης τῆς μαύρης ἀγορᾶς ἦταν γύρω ἀπὸ τὸ ἓνα τρίτο τῶν παγίων θρεπτικῶν ἀναγκῶν.

Δ'

Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς Κατοχῆς ἡ χώρα διαιρέθηκε σὲ τρεῖς ζῶνες, κάθε μία ἐκ τῶν ὁποίων διοικοῦσε μία ἀπὸ τίς κατοχικὲς δυνάμεις. Οἱ Βούλγαροι κατέλαβαν τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴν Δυτικὴ Θράκη. Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τὰ τρία νησιά τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου, τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῆς Κρήτης, τὴν ὑπόλοιπὴ Μακεδονία, τὴν παραμεθόριον περιο-

χὴ μὲ τὴν Τουρκία στὸν νομὸ Ἑβρου καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Πρωτεύουσας, ἐνῶ οἱ Ἴταλοί κατέλαβαν τὴν ὑπόλοιπὴ χώρα, τῶν νήσων Κυκλάδων συμπεριλαμβανομένων.

Σύμφωνα μὲ τίς σωζόμενες πηγὲς μέσα στὸν πρῶτο μῆνα τῆς κατοχῆς οἱ Γερμανοὶ ἐπέταξαν ἢ ἀγόρασαν σὲ χαμηλὲς τιμὲς πληρώνοντας μὲ κατοχικὰ μάρκα, τὰ ὁποία εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ κυκλοφορήσει, ὅλα τὰ ἀποθέματα ἐλαιολάδου, ἐλαίων, σταφίδων, σύκων, καπνοῦ καὶ βάμβακος καὶ τὰ περισσότερα ὑποζύγια. Ἡ οἰκειοποίησις ὅλων τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ τῶν καυσίμων ἀπὸ τίς κατοχικὲς ἀρχὲς δυσχέρανε κάθε μετακίνησιν πληθυσμοῦ καὶ τὴν μεταφορὰ τροφίμων καὶ ἄλλων ὑλικῶν. Ἡ ἀλιεῖα ἀπαγορεύθηκε αὐστηρὰ τουλάχιστον στὰ πρῶτα στάδια τῆς κατοχῆς, ἂν καὶ ὡς φαίνεται, ἡ κατάστασις διέφερε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ χρονικὴ περίοδο. Ἡ χώρα ὑποδιαιρέθηκε σὲ δεκατρεῖς ζῶνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπαγορεύθηκε ἡ κυκλοφορία πληθυσμοῦ καὶ τροφίμων. Ὡς ἐκ τούτου οὔτε καὶ ἡ ἐσοδεία τοῦ ἔτους 1941 δὲν μποροῦσε νὰ μεταφερθεῖ καὶ νὰ διανεμηθεῖ στὶς περιοχὲς ὅπου τὴν εἶχαν περισσότερη ἀνάγκη, ἀκόμη καὶ ἂν ὑπῆρχε ἡ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο θέλησις, λόγῳ τῶν ἐπιβληθέντων περιορισμῶν.

Ἡ ἑντασις, λοιπόν, τοῦ λιμοῦ διέφερε στὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς χώρας ἀνάλογα μὲ τὴν τοπικὴ οἰκονομία κάθε περιοχῆς. Οἱ ἀστικές περιοχὲς καὶ τὰ ἀνυδρα νησιά ἐπηρεάσθησαν περισσότερον ἀπὸ τὴν σπανιότητα τροφίμων κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς κατοχῆς. Οἱ Σύμμαχοι ἐπέβαλαν

ναυτικόν αποκλεισμό στην Ελλάδα, μόλις αυτή είχε καταληφθεί από τούς κατακτητές και ως εκ τούτου είχε μεταβληθεί γι' αυτούς σέ έχθρικό έδαφος. Η προειδοποίηση του γερμανού πληρεξουσίου Άλτενμπεργ στίς 7 Μαΐου 1941 ότι εάν δέν ληφθοῦν μέτρα στην Ελλάδα για τήν αντιμετώπιση του έπερχόμενου λιμοῦ άγνοήθηκε από τούς άνωτέρους του και τόν ίδιο τον Χίτλερ παρά τό ότι από τό θέρος του 1941 οί κατοχικές δυνάμεις έδιναν έγγυήσεις στην έλληνική κατοχική κυβέρνηση ότι όσα τρόφιμα θά εισήγοντο για τήν διατροφή του έλληνικοῦ πληθυσμοῦ δέν θά κατάσχονταν ὑπ' αὐτῶν, τοῦτο δέν έγένετο πιστευτό από τούς Άγγλους.

Οί Σύμμαχοι όμως και κυρίως οί Βρετανοί δέν έπέιθοντο νά τερματίσουν τόν αποκλεισμό, πράγμα πού συνεχίστηκε πέραν και από τά μέσα του έτους 1942. Τόν Δεκέμβριον του 1941 ό λιμός είχε φθάσει στό κατάρυφο και οί άναφορές μιλοῦσαν για έκατοντάδες νεκρούς πού πέθαιναν από τήν πείνα στους δρόμους της Αθήνας. Η άμερικανική κυβέρνηση έδήλωσε στους Βρεταννούς τήν άνησυχία της για τό ζήτημα του ελληνικοῦ λιμοῦ, ζητώντας άπάντηση στίς κατηγορίες των Γερμανών, οί όποιοι απέδιδαν τόν λιμό στην Βρεταννική στάση. Οί κατηγορίες ήσαν συγκεκριμένες και άφοροῦσαν σέ μία μεγάλη ποσότητα σιταριοῦ, τό όποιον είχεν άγορασθεῖ από τήν ελληνική κυβέρνηση πρίν από τήν συνθηκολόγηση από τήν Αύστραλία και τήν έποχή εκείνη εύρίσκετο καθ' όδον πρὸς τήν Ελλάδα.

Γιά τό θέμα αυτό ή έξόριστη Έλληνική Κυβέρνηση ήλθε σέ συνεννοήσεις μέ τήν κυβέρνηση των ΗΠΑ και εκείνη της Μεγάλης Βρεταννίας επί του θέματος, δεδομένου ότι ή άμερικανική κοινή γνώμη λόγω της πιέσεως της όμογένειας στην Αμερική άνησυχούσε για τήν εξέλιξη των πραγμάτων στην Ελλάδα. Κατόπιν τούτων ή Κυβέρνηση των ΗΠΑ έγινε πλέον διαλλακτική για τήν άρση του αποκλεισμοῦ. Έξ άλλου πλῆθος Βρεταννών άξιωματούχων ήσαν της άπόψεως: «Άν τούς αφήσουμε νά λιμοκτονήσουν, μετά τόν πόλεμο θά έχωμε νά αντιμετωπίσουμε μία έχθρική και άλυτρωτική Ελλάδα, πράγμα τό όποιον θά άποτελοῦσε στό μέλλον ένα πρόβλημα στίς σχέσεις των δύο χωρῶν.

Μετά τίς εξελίξεις αυτές, μέ τήν μεσολάβηση του Βατικανοῦ και μετά από συνεννοήσεις μέσω πρεσβειῶν οὔδετέρων χωρῶν, έπῆλθε μία άτυπη συμφωνία για νά δοθῇ ή άδεια από τίς βρεταννικές άρχές για τήν μεταφορά του σίτου αὐτοῦ μέ οὔδετέρα σουηδικά πλοία στην Ελλάδα και μέ τήν ὑπόσχεση των άρχῶν κατοχῆς ότι δέν έπρόκειτο νά δημεύσουν τό σιτάρι αὐτό. Τοῦτο πραγματοποιήθηκε τό θέρος του 1942, πράγμα πού συνετέλεσε, σέ συνδυασμό και μέ τίς λοιπές εξελίξεις στά πολεμικά μέτωπα, στην σημαντική βελτίωση των συνθηκῶν ζωῆς του ὑπό κατοχήν διατελοῦντος ελληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Ε'

Άναφέρθηκε προηγουμένως ότι άρωγός στην άνακούφιση των πληθυσμῶν από τό φάσμα του λιμοῦ ὑπῆρξαν φιλανθρωπικές και θρησκευτικές όργανώσεις. Στην συνέχεια θά άναφερθοῦμε ειδικώτερα για τήν

δράση τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος», μέ τήν πνευματική καθοδήγηση καί πρακτική συνεργασία τῆς ἀδελφότητος θεολόγων ΖΩΗ στόν εἰδικόν αὐτόν τομέα.

Ἦδη ἀπό τό θέρος τοῦ 1941, ἀρχές τῆς κατοχῆς, ἐνώπιον τῆς ζοφερᾶς προοπτικῆς τοῦ ἐπερχομένου λιμοῦ οἱ προεστώτες τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος ἄρχισαν νά σχεδιάζουν τήν νέαν τους ἐξόρμηση γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ συγκεκριμένου αὐτοῦ προβλήματος, γιά τήν ἀνακούφιση μιᾶς μερίδας τοῦ λαοῦ, πού κυριολεκτικά πεινοῦσε. Καί ἡ ἀπόφαση ἦταν νά ἰδρυθεῖ «ἡ Λογία»^(*), δηλαδή ἓνας πυρήνας ἀνθρώπων, πού σκοπός τους ἦταν νά ὀργανωθοῦν τά μέλη τῆς προσπάθειας «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» σέ μία συστηματική ἄσκηση ἔργων ἀγάπης. Τήν στιγμή πού ἐλήφθηκε αὐτή ἡ ἀπόφαση τίποτε τό ἐξασφαλισμένο ἐξ ἐπόψεως πόρων δέν ὑπῆρχε, γιατί «οἱ εὐποροί» μεταξύ αὐτῶν ἦσαν ἐλάχιστοι καί φυσικά ὁ ὑλικός τους πλοῦτος ἦταν ἀνεπαρκής γιά τήν κάλυψη τέτοιας ἐκτάσεως ἀναγκῶν οὔτε πάλι οἱ ὑποσχέσεις γιά παροχή τροφίμων ἀπό διαφόρους ὀργανισμούς, ὅπως ὁ Διεθνῆς Ἐρυθρός Σταυρός ἦταν κάτι τό ἐγγυημένο. Ἐκεῖνο τό ὅποιο ἦταν ὄντως ἐγγυημένο, ἦταν ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί διέθεταν ἕναν πνευματικόν πλοῦτον ἀγάπης, ζήλου, μεθοδικότητος ἐπιμονῆς καί πίστεως, πού ἐνώ-

πιον τέτοιων δυσκολιῶν δύναται καί «ὄρη μεθιστάνειν».

Καί ξεκίνησε ἡ ὑπόθεση μέ ἀφετηρία τίς ἀπλές καί ἐφικτές λύσεις, γιά νά ἐξελιχθεῖ σέ μία συστηματική προσπάθεια ἑνός ὀργανωμένου καί συστηματικοῦ συσσιτίου πού ἔθρεψε τόσους ἀνθρώπους σέ 19 συνοικιακές ἐστίες διανομῆς. Ἡ πρώτη φάση στήν πρωτεύουσα περιελάμβανε τήν συγκέντρωση τροφίμων καί τήν διανομή μέσω «τῶν ἐπισκεπτριῶν» σέ οἰκογένειες, πού εἶχαν ἰδιαίτερα ἀνάγκες δηλαδή «στούς πιό φτωχοῦς ἀπό τοὺς φτωχοῦς». Θεωρήθηκε ἐπίτευγμα γιά τόν τρόπον αὐτόν βοήθειας ἡ προμήθεια σημαντικῆς ποσότητας κρέατος, τά φοβερά Χριστούγεννα τοῦ 1941, πού διανεμήθηκε μέ μύριες προφυλάξεις ἀπό σπίτι σέ σπίτι στίς οἰκογένειες αὐτές. Καί ἡ προέλευση τῶν τροφίμων αὐτῶν δέν ἦταν ἀπό περισσεύματα, ἀλλά ἦταν προϊόντα ὑστερήματος μέ εἰδικά προγραμματισμένο σύστημα. Τό πρόγραμμα αὐτό καταστρώθηκε καί τηρήθηκε μέ ἐπιμονή καί συνέπεια γιά ὅλο τό διάστημα τοῦ λιμοῦ καί ἀπευθύνθηκε σέ ὅλες τίς χριστιανικές οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες ἀνταποκρίθηκαν στήν πρόσκληση γιά «τό πιάτο τῆς μερίδας τῆς ἀγάπης» ἢ τῆς «ἀγίας μερίδας». Καί τό λίγο τῆς μερίδας αὐτῆς, πού ἀντιπροσώπευε τήν ἐθελουσία ἐκχώρηση τμήματος τῆς καθημερινῆς μειωμένης τροφῆς καθενός μέλους εὐλογήθηκε ἀπό τόν Θεόν, ὅπως οἱ πέντε ἄρτοι. Ἔτσι λοιπόν ὁ συναγεμῶς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἔσωσε ἀπό τόν θάνατο ἕνα κομμάτι τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, δίνοντας ἔτσι ἕνα παράδειγμα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καί πνευματικῆς ἀνατάσεως.

(*) Ὑπεύθυνοι τοῦ πυρήνα αὐτοῦ ἦσαν ὁ μακαριστός π. Σεραφεῖμ Παπακώστας (προϊστάμενος τῆς ἀδελφότητος ΖΩΗ) ὁ π. Ἱερώνυμος Κοτσώνης καί ὁ δικηγόρος Δημ. Σταμάτης. Ἡ ὀνομασία Λογία εἶναι παρμένη ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο (Α' Κορινθ. κεφ. 1στ').

Ἡ κατάσταση αὐτὴ τοῦ λιμοῦ, ὅσον ἐβάδιζε πρὸς τὸν χειμῶνα, ἐπιδεινώθηκε ἀκόμη περισσότερο, μὲ τὴν ἐλλειψὴ καυσίμων γιὰ θέρμανση καὶ μαγείρευμα, τίς συχνές διακοπές τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τὴν ὀριστικὴ διακοπὴ τῆς λειτουργίας τῶν τροχιοδρόμων. Ὑπὸ τίς συνθήκες αὐτές ἀποφασίσθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τῆς «Λογίας» ἡ ἐπισιτιστικὴ αὐτὴ μέριμνα, νὰ πάρει μονιμώτερη μορφή μὲ τὴν λειτουργία τῶν συσσιτίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον στὴν ἀρχὴ ἐφάνηκε σὰν κάτι τὸ ἀπραγματοποίητο μὲ τίς ὑφιστάμενες τότε δυνατότητες. Οἱ δισταγμοὶ ὅμως γιὰ τὴν μετατροπὴ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου, ὅπως τὸ κτίριον τῆς ὁδοῦ Καρὺση 14, σὲ χώρο «διακονίας τραπεζῶν ὑπερνικήθηκαν, μαζί μὲ ὅλα τὰ ἄλλα οὐσιαστικά ἐμπόδια, προκειμένου νὰ ὑπηρετηθεῖ ὁ ἕνας καὶ ὁ μέγας σκοπός, ἡ συμπράσις σὲ ὥρες ὑπερτάτων ἀναγκῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐλαχίστων».

Μὲ κέντρον λοιπὸν τὸ κτίριον τῆς ὁδοῦ Καρὺση 14, ὅπου παρεσκευάζετο τὸ φαγητὸ καὶ μὲ ἓνα σύστημα διανομῆς τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖτο μὲ χειραμάξια τὰ ὁποῖα ἔσυραν φοιτητές καὶ νέοι ἐπιστήμονες «οἱ ἀχθοφόροι τῆς ἀγάπης», τὸ φαγητὸ προωθεῖτο σὲ δεκαεννέα ἐστίες διανομῆς στίς συνοικίες τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ, οἱ ὁποῖες καὶ αὐτές ἦσαν σπίτια συνεργατῶν τοῦ ἔργου, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶχαν διαθέσει γιὰ τὸν ἱερό αὐτόν σκοπόν. Καὶ ἀκολουθοῦσε ἡ διανομὴ μὲ τρόπον ὑποδειγματικόν, χωρὶς συνωστισμούς, ἀναμονές, ἀναβολές σὲ ἓνα οἰκογενειακὸ φιλικὸ περιβάλλον, σὲ ὁποῖον ἀπουσίαζε κάθε

ιδιοτέλεια καὶ τὸ χαρακτηρίζε τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τῆς στοργῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ μετεῖχαν καὶ κοπίαζαν γι' αὐτὴ τὴν ἱερὰ προσφορά.

Τὸ σημαντικὸ αὐτὸ κοινωνικὸ ἔργο δὲν ἦταν προνόμιον μόνο τοῦ Κέντρου. Ἀναπτύχθηκαν ἀντίστοιχες μὲ τὴν Λογίαν τῆς Ἀθήνας προσπάθειες ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς ἰδίας Χριστιανικῆς προσπάθειας καὶ στίς ἐπαρχιακές πόλεις ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸν λιμό.

Ξεχωριστὴ θέση μέσα στοὺς κρίκους τῆς χρυσῆς ἀλυσίδας τοῦ ἐκτεταμένου αὐτοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς κατοχικῆς περιόδου κατέχει ἡ Θεσσαλονίκη, τὸ μεγάλο αὐτὸ πνευματικὸ καὶ ἔθνικὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορῆ. Εὐλόγησε ὁ Θεὸς νὰ διακονήσουν τὸν λαόν Του μία ὁμάδα λαμπρῶν ζηλωτῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου μέλη τῆς ἀδελφότητος θεολόγων ΖΩΗ, ὅπως οἱ ἀείμνηστοι πατέρες Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, Φώτιος Σταματόπουλος καὶ ὁ θεολόγος Ἀθανάσιος Φραγκόπουλος, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ ἐξοχὸν ἐπιτελεῖο τους ὀργάνωσαν ἓνα εὐρύ κοινωνικὸ ἔργο ἡ φήμῃ τοῦ ὁποίου ξεπέρασε σύντομα τὰ ὅρια τῶν χριστιανικῶν σωματείων γιὰ νὰ ἀποκτήσει μία ἀκτινοβολία ποὺ ἐξετείνετο σὲ ὅλη τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀκόμη μακρότερα.

«Τὰ συσσίτια τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων» ὅπως ἔγιναν γνωστά, ποὺ ξεκίνησαν στίς 2 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1942 ἀπὸ μία ἀσήμαντη ὁμάδα ἐπτὰ πτωχῶν παιδιῶν σὲ ἓνα φιλόξενο χριστιανικὸ σπίτι, ἔγιναν σὲ λίγες ἐβδομάδες θεσμός γιὰ τὴν μεγάλη μακεδονικὴ πολιτεία μὲ ἐπτὰ ἐστίες, ποὺ

προσέφεραν ταυτόχρονα τροφή σέ περισσότερα από 4.500 παιδιά. Τέτοιος ήταν ό ζήλος των ανθρώπων αυτών και ή βαθειά εκτίμηση πού δημιουργούσαν γύρω τους, ώστε νά συγκινήσουν πλατύτερα στρώματα της κοινωνίας της Θεσσαλονίκης γιά νά συνεισφέρουν ό,τι μπορούσαν ώστε τό έργο αυτό των συσσιτίων νά έδραιωθεί και νά διατηρηθεί σέ όλο τό διάστημα της κατοχής και νά διατρέφει έκ περιτροπής δέκα τρεῖς χιλιάδες περίπου παιδιά.

Η δράση γιά τήν αντιμετώπιση του μεγάλου έπισιτιστικού προβλήματος της χώρας δέν περιορίστηκε μόνον στά μεγάλα άστικά κέντρα. Καί στίς έπαρχιακές πόλεις, παρ' όλον ότι εύρίσκοντο πλησιέστερα στους τόπους της γεωργικής παραγωγής, ύπήρχαν σοβαρά προβλήματα γιά τήν διατροφή του πληθυσμού, τά όποια έγίνοντο έντονότερα λόγω των συγκρούσεων των άνταρτικων ομάδων μέ τά στρατεύματα κατοχής, πού είχαν σάν συνέπεια τήν καταστροφή χωριων και κομποπόλεων ακόμη και τήν εγκατάλειψη της γής και τήν δημιουργία έπειγουσων άναγκων περιθάλψεως του λαού.

Πρέπει νά σημειωθεί ότι τό κοινωνικό και έθνικό έργο τό όποιο συντελέστηκε στά χρόνια της κατοχής στόν εύρύτερο χώρο της πρωτεύουσας και των έπαρχιων ήταν προϊόν της πίστεως, του ζήλου, της άνιδιοτέλειας και της προσωπικής άφιερώσεως των εργατων του Ευαγγελίου. Οί άνθρωποι αυτοί είχαν νά αντιμετωπίσουν έναν ώκεανόν άναγκων χωρίς έξασφαλισμένους πόρους μέ μιá αποδι-

οργανωμένη κρατική μηχανή κάτω άπό τριπλή έχθρική κατοχή, ένω παράλληλα άνεπτύσσεται ένα φοβερό διχαστικό κλίμα στίς εύρύτερες μάζες του λαού μας. Σέ αυτές τίς συνθήκες κοπίασαν ύπηρετώντας τόν λαόν του Θεού, έπιτελώντας όχι ένα άπλως καλώς νοούμενον καθήκον, αλλά άφιερώνοντας τό σύνολον των δυνάμεων των, έξαντλώντας τά όρια των δυνατοτήτων των πού διέθεταν σέ κάθε περίπτωση γιά νά επιτύχουν τους συγκεκριμένους σκοπούς. Άποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν ότι χόρτασε πεινασμένους, τόνωσε πληγωμένους, άνεκούφισε τόν όποιονδήποτε πόνο, δέν προσέθεσαν πόνο. Καί πρέπει νά τονισθεί τό τελευταίο, γιατί και άλλοι κινήθηκαν τά χρόνια αυτά, κατέβαλαν κόπους, θυσίες και έν πολλοῖς και τόν έαυτό τους ακόμη, αλλά δέν μπορούν νά ισχυρισθουν ότι είναι άμέτοχοι μεριδίου πόνου και συμφορων του λαού τήν περίοδο αυτήν και τό θλιβερότερο ότι ύπήρξαν φορεῖς διχασμού μέ παρατεινόμενες στόν χρόνο συνέπειες.

Ένω αντίθετα οί Χριστιανοί αυτοί ποιμένες άνέλαβαν όσον τους επέτρεπε ή δύναμή τους και ή έπιρροή τους καταναστικές πρωτοβουλίες, γιά νά έκτονώσουν έκρηκτικές καταστάσεις, νά μειώσουν τίς συμφορές και νά άνακουφίσουν κατά τό δυνατόν τόν λαόν από τά δεινά του, ένω παράλληλα τόν καθοδηγούσαν πνευματικά γιά τήν έπιστροφή του στην πίστι στόν Χριστό, προκειμένου νά αξιοποιηθεί γιά τήν ειρηνική περίοδο πού ακολουθήσε τό άκριβό αυτό τίμημα του πόνου και του αίματος πού κατέβαλε τά δύσκολα αυτά χρόνια.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Ο ΟΜΗΡΟΣ ΣΤΟ BYZANTION

Ὁ Ὅμηρος, «ὥς τὴν Ἑλλάδα πε-
παίδευκεν», κατὰ τὸν Πλάτωνα, «ἡ
ποίησις» κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὅ-
πως ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης, τοῦ ΙΓ'
αἰ., ἢ «ὁ Ποιητής», κατ' ἄλλους Βυ-
ζαντινοὺς, ὅπως ὁ Μιχαὴλ Ψελλός,
ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης, ὁ Βασιλεὺς Θεό-
δωρος ὁ Β' Λάσκαρις, ἔχει μίαν συν-
εχῆ παρουσίαν στὰ Ἑλληνικά Γράμ-
ματα, ἀλλὰ καὶ στὴν καθόλου Ἑλλη-
νικὴν Παιδείαν καὶ στὸν βίον τοῦ
Ἑλληνικοῦ λαοῦ, σέ ὅλην τὴν δια-
δρομὴν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς του.

Γι' αὐτό θά ἀπετέλει παράδοξον
φαινόμενον ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ Ὅ-
μηρος δέν ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ὑ-
περχιλιετῇ Βυζαντινὴν Αὐτοκρατο-
ρίαν.

Ὅμως ἡ ἐμφάνισις αὐτῆ τοῦ Ὁμή-
ρου στὸ Βυζάντιον πρέπει νά τεκμη-
ριωθῇ καὶ νά ἀναζητηθοῦν οἱ μορφές
μέ τίς ὁποῖες παρουσιάζεται.

Τά βυζαντινά χειρόγραφα ὑπῆρξαν
οἱ καταλύτες γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῶν
Ὁμηρικῶν σπουδῶν στὴν Δυτικὴ Εὐ-
ρώπη. Διότι οἱ βυζαντινοὶ γραφεῖς
δέν ἀντέγραφαν ἀπλῶς τὰ πρότυπα
των, δέν ἦσαν μόνον ἀντιγραφεῖς,
ἀλλὰ ἐβελτίωναν τὸ κείμενον μέ πα-
ράλληλες ἀναφορές στὴν παράδοσι
καὶ ἄλλων χειρογράφων. Ἐπετέλουν
ἔργον φιλολόγων, κριτικῶν τῶν κει-
μένων.

Ἀλλὰ οἱ Βυζαντινοὶ δέν παρέμει-
ναν μόνον ἀπλοῖ μεταφορεῖς, ἀντι-
γραφεῖς τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ὑπε-
μνημάτισαν, ἐσχολίασαν, ἐρμήνευσαν,
ἔκριναν τὰ Ὁμηρικά ἔπη. Ἐνίοτε ἀ-
πλῶς ἐσυνέχισαν τὴν Ἑλληνιστικὴν
παράδοσιν στὸν τομέα αὐτόν, ἀλλὰ
κατὰ τὸ πλεῖστον προσέφεραν τὸ ἴδι-
κόν των χρυσάργυρον.

Κυρίαρχη μορφή ὑπομνηματιστοῦ
καὶ σχολιαστοῦ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν
κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον προ-
βάλλει ὁ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Θεσ-
σαλονίκης Εὐστάθιος (κατὰ τὸν ΙΒ'
αἰ., χωρὶς νά εἶναι ἀκριβῆ τὰ ἔτη
τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του).
Σημαντικὸς λόγιος ἀλλὰ καὶ σπου-
δαία προσωπικότης ἐδράσεν ὡς λό-
γιος, ἠγάπησε καὶ τὸν ἀπλοῦν λαόν,
τοῦ ὁποίου τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν
ἐμελέτησεν, διεχειρίσθη μέ πρωτοφανῆ
ἐντιμότητα καὶ σθένος τὴν ἐμπιστευ-
θεῖσαν σ' αὐτόν ἀρχιεπισκοπὴν Θεσ-
σαλονίκης, ἀγωνίσθη κατὰ τὴν πολι-
ορκίαν τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοὺς
Νορμανδοὺς καὶ περιέγαψε τὴν ἁλω-
σιν τῆς πόλεως (1185).

Ἀλλὰ κυρίως διεκρίθη ὡς συγγρα-
φεὺς ὑπομνημάτων, «Παρεκβολῶν»,
εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Περιγηγῆν, εἰς
τὸν Πίνδαρον καὶ εἰς τὴν Ὁμήρου
Ἰλιάδα καθὼς καὶ εἰς τὴν Ὁμήρου
Ὀδύσειαν. Αἱ «Παρεκβολαί» εἰς τὴν
Ἰλιάδα εἶναι διαπλάσιες σέ ὄγκον ἀ-
πὸ ἐκεῖνες στὴν Ὀδύσειαν, ἓνα φαι-

νόμενον πού τό συναντοῦμε σχεδόν πάντοτε μεταξύ τῶν Βυζαντινῶν λογίων. Ἐνδιαφέρει πρωτίστως ὁ χαρακτηρισμός τοῦ Εὐσταθίου γιά τά Ὀμηρικά ἔπη «ἀνδρώδης μέν ἡ Ἰλιάς καί σεμνοτέρα καί ὕφος ἔχουσα ἐπεὶ καί ἡρώϊκωτέρα ἠθική δέ ἡ Ὀδύσεια. Καί ὅτι τήν Ὀμηρικὴν ἰσχύν οὐ τοσοῦτον ἐν τῇ Ἰλιάδι ἔστι καταμαθεῖν, ὅσον ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα. Ἐνταῦθα μέν γάρ πολλαὶ ἀφορμαὶ εἰς ρητορείας δαψίλειαν, ἐκεῖ δέ γλισχροτάτος καί πάντη ὀλιγούλος ὁ τοῦ βιβλίου σκοπός». Μελετᾶται λοιπόν ὁ Ὅμηρος, κατά τόν Εὐστάθιον Θεσσαλονίκης, γιά τόν ἀποθησαυρισμόν ἐκφραστικῶν μέσων, γιά τήν προβολήν ἠθικῶν υποδειγμάτων, ἐν τέλει γιά τήν προσφερομένην παιδείαν. Ἦδη ὁ Ὅμηρος ἔχει χαρακτηρισθῇ «**ρήτωρ**» καί τάσσεται μετὰ τῶν ρητόρων.

Ὀλίγον προγενέστερος τοῦ Εὐσταθίου ὁ Ἰωάννης Τζέτζης (ἐγεννήθη περί τό 1110 καί ἀπέθανε πάντως κατά τήν προτελευταίαν δεκαετίαν τοῦ ΙΒ΄ αἰ.) εἶναι χαρακτηριστικῆ μορφῇ πολυγραφωτάτου λογίου, ἀσχοληθέντος μέ ποικίλα θέματα, κυρίως γραμματικά καί ὑπομνηματιστικά. Διετέλεσε διδάσκαλος τῆς Γερμανίδος συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Κομνηνοῦ Εἰρήνης (Βέρθας Σούλτσμπαχ). Ἐκινήθη εἰς τοὺς ἀνωτέρους κύκλους τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας, ἀλλά συνεχῶς παραπονεῖται διά τήν ἀνέχειάν του. Ὡς πρός τά σχετικά μέ τά Ὀμηρικά ἔπη ὁ Ἰωάννης Τζέτζης συνέγραψε, μεταξύ 1145 καί 1158, δύο διδακτικά ποιήματα σέ 10.000 πολιτικούς στίχους, μέ τήν

ἐπιγραφὴν «Ὑπόθεσις τοῦ Ὀμήρου ἀλληγορηθεῖσα παρὰ Ἰωάννου Γραμματικοῦ τοῦ Τζέτζου τῇ κραταιοτάτῃ βασιλίσει καί Ὀμηρικωτάτῃ κυρᾷ Εἰρήνῃ τῇ ἐξ Ἀλλαμανῶν». Ἀπό τήν διδασκαλικήν δραστηριότητα τοῦ Τζέτζου διαμορφώνεται ἄλλο ἔργον σχετικόν, ἡ «Ἐξηγήσις τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου», εἰς τό ὁποῖον ἀργότερον προσετέθησαν ὑπό τοῦ Τζέτζου ὑπομνήματα. Σέ δακτυλικόν ἐξάμετρον ἔχει γράψῃ «Τά πρό Ὀμήρου, τά Ὀμήρου, τά μεθ' Ὀμηρον», τό ὁποῖον ἀποτελεῖ συμπλήρωμα τῶν ἐξιστορήσεων τοῦ Ὀμήρου, ὅμως βασισμένον σέ ἔργα προηγουμένων συγγραφέων. Καί σ' αὐτό τό ἔργον ὁ Τζέτζης προσέθεσεν ἀργότερα ὑπομνήματα. Στά σχετικά μέ τά Ὀμηρικά ἔπη, ἀλλά καί στόν Ἡσίοδον, ἀναφέρεται καί ἡ γνωστή Θεογονία «Ἰωάννου Γραμματικοῦ τοῦ Τζέτζου ποίημα αὐθωρόν πάντη καί ἀμελέτητον διά στίχων πολιτικῶν περιέχον πᾶσαν θεογονίαν ἐν βραχεὶ μετὰ προσθήκης καί καταλόγου τῶν ἐπὶ τήν Ἰλιον ἀρίστων «Ἑλλήνων καί Τρώων». Ἡ προχειρότης του καί ἡ ἀλαζονεία του βλάπτουν τό ἔργον του. Ὅπωςδήποτε εἶναι κατά πολύ κατώτερος τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης.

Ἕνας ἀριθμός σχολίων καί ὑπομνημάτων, ἄλλοτε ἀπλῶς λεξικογραφικῶν, κριτικῆς τοῦ κειμένου, ἐρμηνευτικῶν καί ἄλλοτε πραγματολογικῶν εὐρίσκεται ἐγκατεσπαρμένος σέ διαφόρους παπύρους καί χειρογράφους κώδικες, ἀνωνύμως ἢ καί ἐπώνυμως (ὅπως τοῦ Ἰσαάκ τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ Γεωργίου Λεκαπηννοῦ, τοῦ Νικηφόρου Γρηγοῤᾤ), πρω-

τότυπα Βυζαντινῶν λογίων ἢ ἐπιβιώσεις παλαιότερων Ἀλεξανδρινῶν. Γνωρίζομεν 14 παπύρους καί 24 χειρογράφους κώδικες μέ σχόλια καί ὑπομνήματα. Ἐνα δεῖγμα παραθέτομεν ἀπό τόν σπουδαιότατον Μαρχιανόν 454 κώδικα, τοῦ Ι' αἰ. Ὑπομνηματίζονται οἱ δύο πρῶτες λέξεις τῆς Ἰλιάδος: «Μῆνιν ἄειδε· ζητοῦσι διατί ἀπό τῆς μῆνιδος ἤρξατο, οὕτω δυσφήμου ὀνόματος. Διά δύο ταῦτα πρῶτον μέν ἔν' ἐκ τοῦ πάθους ἀποκαταφρονήσῃ τό τοιοῦτον μόριον τῆς ψυχῆς καί προσεκτικωτέρους τοὺς ἀκροατάς ἐπὶ τοῦ μεγέθους ποίησῃ καί προεθίσῃ φέρειν γενναίως ἡμᾶς τά πάθη, μέλλων πολέμους ἀπαγγέλλειν· δεύτερον δέ ἵνα τά ἐγκώμια τῶν Ἑλλήνων πιθανώτερα ποιήσῃ ἐπεὶ δέ ἔμελλε νικῶντας ἀποφαίνειν τοὺς Ἕλληνας εἰκότως... Πάλιν ζητεῖται διατί Ἀχιλλέως ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἀριστεύοντος οὐκ Ἀχιλλεῖον ὡς Ὀδύσειαν ἐπέγραψε τό σωματίον. Φαμέν δέ ὅτι ἐκεῖ μέν ἄτε μόνης ἐφ' ἐνός ἡρώος τοῦ λόγου πλακέντος καλῶς καί τοῦνομα τέθεται· ἐνταῦθα δέ εἰς καί μᾶλλον τῶν ἄλλων Ἀχιλλεύς ἡρίστευεν, ἀλλά γε καί οἱ λοιποὶ ἀριστεύοντες φαίνονται».

Σέ πληθος συγγραφῶν ἔχομεν παράθεσιν ἐκτενῶν χωρίων ἀπό τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Παλαιότερα ὁ ἱστορικός Πρίσκος (τόν Ε' αἰ.) καί ὁ ἱστορικός Προκόπιος ἀπό τήν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης (τόν ς' αἰ.) θά παραθέσουν χωρία καί ἐκφράσεις ἀπό τόν Ὀμηρον. Ἰδιαιτέρως ἀπό τόν Ι' αἰ. καί κατόπιν οἱ ἀναφορές καί ἡ παράθεσις χωρίων πυκνώνουν. Ὁ Λέων

ὁ Διάκονος (περίπου 950 - ΙΑ' αἰ.), πλὴν τῆς ἐρμηνείας γιά τήν πτῶσιν τῶν μετεωριτῶν τήν ὁποῖαν λαμβάνει ἀπό τόν Δ73 τῆς Ἰλιάδος, θά χρησιμοποίησῃ ἄλλο χωρίον τῆς Ἰλιάδος γιά νά περιγράψῃ τό δύσβατον τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἄννα Κομνηνή πληροῖ τήν «Ἀλεξιάδα» τῆς ἀναφορῶν καί χωρίων ἀπό τὰ Ὀμηρικά ἔπη, ἀλλά καί ὁ σύζυγός της Νικηφόρος Βρυέννιος. Ὁ Νικήτας Χωνιάτης θά διαμοιράσῃ τίς ἀναφορές του στοὺς Ψαλμούς καί στόν Ὀμηρον, ἀπό 200 χωρία. Ὁ Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ὁ Γεώργιος Παχυμέρης, ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Γλυκύς (1315-1319), ὁ Νικηφόρος Γρηγοράς, τοῦ ΙΓ' καί τοῦ ΙΔ' αἰ. ἐπίσης παραθέτουν Ὀμηρικά χωρία.

Οἱ χρονογράφοι ἀναφέρονται στόν Τρωικόν πόλεμον καί στόν Ὀμηρικόν κόσμον χρησιμοποιοῦντες τὰ Ὀμηρικά ἔπη, ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχεύς, ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς (τοῦ ΙΒ' αἰ.). Μερικοὶ μάλιστα τὰ ἐμπλουτίζουν, ὅπως ὁ Ἰωάννης Μαλάλας (τοῦ ς' αἰ.), μέ τόν Δίκτυν ἀπό τήν Κρήτην καί τόν Σίσυφον ἀπό τήν Κῶ.

Ὁ Ὀμηρος χρησιμοποιεῖται ὡς διδακτική ὕλη μέ διαφόρους τρόπους. Οἱ **ἐπιμερισμοί**, δηλαδή ἡ σχεδोगραφία, ὅπου τό κείμενον ἐξετάζεται λέξι πρὸς λέξιν ἀπό γραμματικῆς ἀπόψεως, ἀναλύεται ἡ γραμματικὴ μορφή του, παρέχονται οἱ πτώσεις (ἐάν εἶναι ὄνομα) ἢ τὰ πρόσωπα (ἐάν εἶναι ρῆμα). Μία καθαρῶς ἐπίπονη μαθητικὴ ἐργασία, πού οἱ παλαιότεροι τήν ἐγνώρισαν ὡς τεχνολογίαν.

Δεδομένου ὅτι ὁ Ὀμηρος, μαζί μέ τόν Ἀριστοφάνη καί τόν Θουκυδίδη,

έθεωρείτο σπουδαῖος έκφραστής τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, τὰ Ὀμηρικά ἔπη διδάσκονται καί γιά τήν καλλιέργεια τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Ἄλλωστε ὁ Ὅμηρος έθεωρήθη καί περίφημος ρήτωρ.

Ὅμως ἐκεῖ ὅπου ἡ εκπαιδευτική πρᾶξις έκαλλιέργησε τόν Ὀμηρικό λόγον, τόν Ὀμηρικό στίχον, τό Ὀμηρικό ὕφος ἦσαν οἱ **κέντρωνες** καί τὰ **στιχουργικά παίγνια**. Οἱ **κέντρωνες** αποτελοῦνται ἀπό στίχους οἱ ὅποιοι ἔχουν ληφθῇ, πάντοτε μεμονωμένοι, οὐδέποτε συνεχόμενοι, ἀπό τὰ Ὀμηρικά ἔπη, κατά τέτοιον τρόπον ὥστε νά διαμορφώνουν ἕνα νέον κείμενον, μέ συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ἔτσι ἐπέρχεται ἡ «ἀποξένωσις», καί ὁ Ὀμηρικός στίχος χάνει τό νόημα πού εἶχε στό Ὀμηρικό ἔπος. Ἄλλωστε κέντρωνες δημιουργοῦνται καί μέ στίχους ἀπό τραγωδίες, ὅπως ὁ περίφημος «Χριστός Πάσχων».

Ἀπό τοῦς χαρακτηριστικώτερους κέντρωνες εἶναι τὰ Ὀμηρόκεντρα τῆς Αὐγούστης Εὐδοκίας, τῆς Ἀθηναΐδος (περίπου 400-460 μ.Χ.), ἡ ὁποία ἐπεξεργάσθη καί συνεπλήρωσε ἀτελῇ ἐργασίαν τοῦ Πατρικίου. Πρόκειται γιά μεταφορά σέ Ὀμηρικούς στίχους τοῦ κειμένου τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὁ Herbert Hunger γράφει ὅτι ἡ Εὐδοκία καί ὁ Πατρικίος βέβαιοι γιά τήν ἀπόλυτη ὑπεροχή τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐν σχέσει πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἐλληνικό ποίημα, σάν καλοί καί πνευματικά ἀνήσυχοι Χριστιανοί θέλησαν νά τοποθετήσουν τήν Ἀγίαν Γραφήν σ' ἕνα πολυτιμότερον πλαίσιον. Αὐτός ὁ ἐξευγενισμός (ὁ ἐκχριστιανισμός δηλαδή) τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ὕλικου ἦ-

ταν μία δοκιμασμένη βασική ἀρχή τῆς πρώιμης βυζαντινῆς εἰκονογραφίας.

Ἀργότερα ἀπό τόν Λέοντα τόν φιλόσοφον (Θ' αἰ.) ἔχομεν κέντρωνες γιά τήν ἡχώ, γιά τήν Ἡρώ καί τόν Λέανδρον.

Ἡ σύνθεσις ἑνός κέντρωνος προϋποθέτει καλήν μνήμην, βαθεῖαν γνώσιν τοῦ ὕλικου, ἐπιδεξιότητα γλωσσικήν, ἱκανότητες βασικές γιά τήν τέχνην.

Τήν χρῆσιν τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου, ἀλλά καί ὀλοκλήρων ὀμηρικῶν στίχων ἢ φράσεων συναντοῦμε ἀπό ἀρκετά ἐνωρίς σέ διαφόρους ποιητές.

Ὁ Νόννος ὁ Πανοπολίτης (Ε' αἰ.) συνθέτει τὰ «Διονυσιακά», ἕνα ἑκτενέστατον ποίημα σέ 21.000 δακτυλικούς ἑξαμέτρους στίχους, διηρημένους σέ 48 βιβλία, μέ τοῦς ὁποίους ἱστορεῖ τίς περιπέτειες τοῦ Διονύσου. Ἐπίσης μέ Ὀμηρικούς στίχους ὁ Νόννος ὁ Πανοπολίτης συνέθεσε τήν «Μεταβολήν», μίαν ἔμμετρη μεταφοράν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

Καί σφιν ἄναξ ἀγόρευε τό δεύτερον ὅξεϊ μῦθον
Εἰρήνην πάλιν ὕμμι' ὥς τετράζυγι κόσμῳ
πέμψεν ἐμός γενέτης με, καί ὑμέας αὐτός ἰάλλω.

Οἱ ὅποιοι ἀποδίδουν τοῦς εὐαγγελικούς στίχους. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, ἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.

Ὁ Κόνιντος ὁ Σμυρναῖος (πρὸ τοῦ 400 μ.Χ.) εὐρίσκεται μεταξύ τῶν ποιητῶν πού συνεχίζουν τήν παράδο-

σιν τῆς συνθέσεως μέ ὁμηρικούς στί-
χους καί τῶν συγγραφέων πού συμ-
πληρώνουν τόν Ὅμηρον. Τό ποίημά
του, 8769 στίχοι, «Τά μεθ' Ὅμηρον»
συμπληρώνει τήν Ἰλιάδα καί καλύ-
πτει τό κενόν πού ὑπάρχει ἕως τήν
ἀρχήν τῆς Ὀδυσσεΐας.

Ἀκόμη στόν τομέα τῆς ἐκπαιδευτι-
κῆς χρησιμοποίησεως τοῦ Ὁμήρου καί
τά φιλολογικά ἀγωνίσματα σημαντι-
κήν θέσιν ἔχουν τά «Διηγήματα», πα-
ραδείγματα τῶν «Προγυμνασμάτων»,
τῶν θεωρητικῶν δηλαδή ἐγχειριδίων
τῆς Ρητορικῆς. Τά διηγήματα πραγμα-
τεύονται μεμονωμένον γεγονός μέ
προτερήματα τήν σαφήνειαν, τήν συν-
τομίαν, τόν ἐλληνισμόν τῶν ὀνομά-
των. Ἀπό τόν Νικηφόρον Χρυσοβέργ-
ην ἔχομεν τό Διήγημα τῆς Ὀδυσ-
σεΐας, ἀπό τόν Γεώργιον Παχυμέρην
τό διήγημα «Ὀδυσσεύς καί Παλαμή-
δης», ἀπό τόν Νικηφόρον Κάλλιστον
Ξανθόπουλον σ' ἓνα μόνον διήγημα
«Ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλεύως» σύνοψιν ὅ-
λη τῆς Ἰλιάδος.

Μία ἄλλη ἄσκησις, πού ἀνήκει στόν
Προκόπιον Γαζαῖον (περ. 460-530),
εἶναι ἡ Ἑκφρασις ὠρολογίου, μέ βάσι
περιγραφῆς τοῦ Ὁμήρου.

Ὁ Μιχαήλ Ψελλός θά ἐρμηνεύσῃ
ἀλληγορικῶς τήν ἀφήγησιν γιά τήν
Κίρκην, γιά τό ἄντρον τῶν Νυμφῶν
στήν Ἰθάκην. Κατά τόν ΙΓ'-ΙΔ' αἰ.
ὁ Μανουήλ Γαβαλάς (Ματθαῖος Ἐφέ-
σου) θά δώσῃ ἀλληγορικὴν παράφρα-
σιν τῶν περιπετειῶν τοῦ Ὀδυσσεύς.

Οἱ δυσκολίες πού δημιουργεῖ ἡ
γλῶσσα τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, τόσον
ἀπομακρυσμένην ἀπό τήν κοινήν τῆς
καθημερινῆς τῶν Βυζαντινῶν, ὁδηγεῖ

ἀπό τόν ΙΑ' αἰ. σέ παραφράσεις, με-
ταφράσεις, ἐξηγήσεις κυρίως τῶν δι-
δασκομένων ἐπῶν, μάλιστα τῆς Ἰλιά-
δος καί τῆς Βατραχομουμαχίας. Ὁ
Μιχαήλ Ψελλός προβαίνει σέ παρά-
φρασι τῆς Ἰλιάδος σέ πεζόν λόγον,
ὁ Ἰωάννης Τζέτζης σέ Ἑξηγήσιν τῆς
Ἰλιάδος, ὅπως εἶδαμε, ὁ Θεόδωρος
Γαζῆς (1401-1476) σέ παράφρασιν
τῆς Ἰλιάδος καί τῆς Βατραχομουμα-
χίας, ὁ Ἰωάννης Πεδιασίμος σέ ἀλλη-
γορικὴν παράφρασιν τῶν τεσσάρων
πρῶτων ραψωδιῶν τῆς Ἰλιάδος.

Ὅμως πέρα τῶν ὑπομνηματισμῶν,
τῶν Ὁμηρικῶν κεντρῶνων, τῶν πα-
ραφράσεων, τῶν μεταφράσεων καί
τῶν ἐξηγήσεων, οἱ Βυζαντινοί θά
προχωρήσουν καί σέ περισσότερον
λαϊκότερες παρουσιάσεις τοῦ Ὁμη-
ρικοῦ κόσμου. Αὐτές οἱ προσπάθειες
θά ἐκδηλωθοῦν μετὰ τήν ἄλωσιν τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τοὺς Λατί-
νους κατά τόν ΙΔ' καί ΙΕ' αἰ.

Ἡ «Ἀχιλλεΐς» πρέπει νά ἔχῃ συν-
ταχθῇ κατά τόν ΙΔ' ἢ ΙΕ' αἰ. Εἶναι
ἓνα ἐρωτικόν μυθιστόρημα καί μόνον
ἀφ' ὅτου ἐπλουτίσθῃ ἀπό κάποιον λό-
γιον μέ 50 στίχους ἀπέκτησε κάποιαν
σχέσιν μέ τόν Τρωϊκόν πόλεμον. Κα-
τά τά λοιπά οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει,
πλὴν τῆς ἐπιγραφῆς, μέ τόν Τρωϊκόν
πόλεμον.

Τά πρότυπα εἶναι ἐλληνικά καί μό-
νον μερικά διακοσμητικά στοιχεῖα
μαρτυροῦν κάποιαν φραγκικὴν ἐπί-
δρασιν.

Ὁ «Πόλεμος τῆς Τρωάδος» ἔχει ὡς
πρότυπον τό ἔργον τοῦ Γάλλου Benoît
de S^{le} More (ΙΒ' αἰ.), συνετάχθη κατά
τόν ΙΔ' αἰ. πιθανώτατα, ἀπό ἄγνω-

στόν μας Ἕλληνα καί εἶναι περίεργον πῶς Ἕλληνες παραλαμβάνουν ἓνα θέμα τῆς μυθολογίας των ἀπό Δυτικόν πρότυπον. Ἡ Δυτική ἐπίδρασις εἶναι σαφής, ἐφ' ὅσον τὰ ὀνόματα διατηροῦν τήν λατινικήν των προέλευσιν (Μάρκος, ἀντί Ἀρης, Ἑρκουλες ἀντί Ἡρακλῆς).

Ἡ «Διήγησις γεναμένη ἐν Τροίᾳ ἅπας ὁ ἀφανισμός» ἔχει μερικά στοιχεῖα πού ἀντιστοιχοῦν μέ τό ἥρωικόν τέλος τῆς Ἀχιλλεΐδος.

Ἐκεῖ ὅπου ἀποκαλύπτεται ἡ ἀπόλυτος ἀμάθεια καί ἡ παντελής ἔλλειψις τέχνης εἶναι ἡ φερομένη, μέ ἓνα μακρόσυρτον τίτλον, «Μετάφρασις ἱστορίας τινός ἀρμοδίας πρό Ὀμήρου, σὺν αὐτῆς γάρ ἀκολούθως ἔχων τοὺς πολέμους τῆς Τροίας κ.λπ.» πού συνετάχθη ἀπό τόν Κωνσταντῖνον Ἑρμωνιακόν. Δέν πρόκειται γιά μετάφρασι τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, διότι ὅλον τό ἔργον ἀναφέρεται στά προομηρικά καί στά μεθομηρικά. Τό ἔργον κατεδικάσθη καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἔτσι οἱ φερόμενες ὡς λαϊκότεροες παρουσίες τοῦ Ὀμητικοῦ κόσμου μέ τήν μορφήν μυθιστορημάτων ἢ ποιητικῶν συνθέσεων εἴτε δέν ἔχουν σχέσιν μέ τόν Ὀμηρικόν κόσμον εἴτε εἶναι μεταφορές δυτικῶν προτύπων στά ἑλληνικά εἴτε στεροῦνται ποιητικῆς τέχνης.

Ἐξ ὅσων ἐξετέθησαν μέχρι τώρα παρηκολουθήσαμε τήν μεγάλην προσφοράν τῶν Βυζαντινῶν στήν συντήρησιν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, τόν ὑπομνηματισμόν των, τήν ἐπεξεργασίαν τῶν κειμένων αὐτῶν γιά διδακτικούς σκοποὺς.

Ὅμως ἐκεῖνο τό ὅποιον πολλαπλῶς ἐνδιαφέρει εἶναι νά παρακολουθήσωμε κατά πόσον ὁ Ὅμηρος ἐπηρεάζει τήν πνευματικήν ζωὴν τῶν βυζαντινῶν, κατά πόσον οἱ Βυζαντινοὶ δένονται μέ τὰ Ὀμηρικά ἔπη. Αὐτό θά τό συμπεράνωμε ἀπό τίς Ὀμηρικές ἀπηχήσεις, τίς παραθέσεις φράσεων καί χωρίων καί λέξεων Ὀμηρικῶν στήν καθημερινή ζωὴ τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκεῖ πού δέν παρίσταται τό κείμενον ἢ ἡ ὑποχρεωτική μαθητική ἀσκήσις, ἀλλά ἐκεῖ πού αὐθορμήτως ἐκφράζεται ἡ Ὀμηρική παιδεία τοῦ Βυζαντινοῦ.

Ἡ ἐπιστολή, «ὁμιλία τις ἐγγράμματος ἀπόντος πρὸς ἀπόντα», κατά τόν ὀρισμόν τοῦ ψευδοΛιβανίου, ἐκφράζει μίαν προσωπικήν σχέσιν τοῦ ἐπιστολογράφου πρὸς τόν ἀποδέκτην, καί «ἐρεῖ τις ἐν αὐτῇ ὥσπερ παρὼν πρὸς παρόντα», εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὅποιον μπορούμε νά διαπιστώσωμεν τήν ἔκτασιν τῆς παιδείας τοῦ ἀποστολέως, ἀλλά καί τοῦ ἀποδέκτου, τῆς ὁμηρικῆς παιδείας στήν συγκεκριμένην περίπτωσιν. Ὁ ἐπιστολογράφος ἔχει τήν εὐκαιρίαν νά διανθίσῃ τόν λόγον μέ ἀναφορές στόν Ὅμηρον, ἐφ' ὅσον αὐτές ἀποτελοῦν κτῆμα του, ὄχι μόνον γνώσεων ἀλλά καί βιώματος. Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Τωμαδάλης στήν μελέτην του «Ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Ἐπιστολογραφίας. Ὁ Ὅμηρος» ἔχει συγκεντρώσει μέγαν ἀριθμόν χωρίων καί ἀναφορῶν στόν Ὅμηρον ἀπό διαφόρους ἐπιστολογράφους. Εἰς τήν συναγωγὴν αὐτὴν εὐρίσκομεν χαρακτηρισμοὺς τοῦ Ὀμήρου, ἀναφορές σέ τόπους καί πρόσωπα, καθὼς ἔνταξιν Ὀμηρικῶν χωρίων

στis ἐπιστολές. Ὁ Μέγας Βασίλειος καί ὁ Συνέσιος Κυρήνης θά ὑπενθυμίσουν τό «πολλῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν ἄσπετα καί νόον γινῶναι», ὁ Μάξιμος Πλανούδης ἀναφέρει τό «ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων», ὁ Μιχαήλ Χωνιάτης «καπνόν ἀποθρῶσκοντα θεάσασθαι» ζητεῖ, ὁ Δημήτριος Κυδωνῆς ἐπαινεῖ τόν ἀποδέκτην μέ τήν ὁμηρικὴν φράσιν «ἡ μέλιτος γλύκιον ρέουσα τῆς σῆς ὀμιλίας αὐδῆ». Παπαιδευμένων μέ Ὀμηρικὴν παιδείαν ἀνδρῶν αὐθόρμητοι ἐκφράσεις.

Ἄλλ' ἴσως εἶναι σημαντικώτερον ἡ ἀνίχνευσις τῆς Ὀμηρικῆς αὐτῆς παιδείας κάτω ἀπό τίς γραμμές τοῦ κειμένου, ὅταν ὁ ἐπιστολογράφος ὑπονοεῖ. Πράγματι ἔχομεν πρόχειρον παράδειγμα πού ὁ Μιχαήλ Ψελλός ὑπονοεῖ καί ὁ ἐκλεκτός ἀπό τοὺς καλυτέρους νέους συγχρόνους Βυζαντινολόγους κ. Εὐστράτιος Παπαϊωάννου τό ὑπενθυμίζει καί τό ἐρμηνεύει.

Στὴν «Τῷ Καίσαρι» ἐπιστολὴν του ὁ Μιχαήλ Ψελλός γράφει· **Σύγχαιρέ μοι, μέγιστε καίσαρ, μᾶλλον δέ χαῖρε προηγούμενος. Ψελλός γάρ σοι γεγένηται ἕτερος, ἐμοὶ τῷ πρωτοτύπῳ ἀνθάμιλλος· οὕτω γάρ με πείθουσι λέγειν αἱ περὶ τὴν λεχῶ, ψευδόμεναι μὲν ἴσως, ἀλλὰ κατὰ τό ἐμόν φθεγγόμεναι βούλημα. Ἄρ' οὖν ἐκαρτέρησα καί αὐτίκα ἰδεῖν τό βρεφύλλιον; οὐ, μά τὴν ἱερὰν σου κεφαλὴν, ἀλλὰ καί συνηγκαλίσάμην καί κατεφίλησα καί τὰ χεῖλη μικροῦ δεῖν καθημάτωσα, ὥσπερ ἐκ πολέμου ἀριστεὰ περιπτυσσόμενος πεφοινιγμένον τῷ αἵματι. Ἔδει μὲν γάρ φιλοσοφίαν ἐπαγγελλόμενον μὴδ' αὐτό εἰδέναι· τί**

νηδύς, τί τόκος, τί παιδίον νεογνόν, ἀλλὰ μόνῃς τῆς χρυσῆς σειρᾶς ἐξηρτῆσθαι τοῦ οὐρανοῦ. Ἄλλ' ἐγὼ πρὸς μὲν τὰς μαθήσεις ἀρρενωπότερον ἴσως διάκειμαι, πρὸς δέ τὴν φύσιν θῆλυς εἰμί· ὥς γοῦν ἠρξάτο μοι ὠδίνειν τό θυγατρίδιον καί μέ τις ἐξέπληξεν, εἰπὼν ὥς δριμεῖαι ὠδίνες πρὸς τόν τόκον ἐπεΐγουσι, μικροῦ δεῖν αὐτίκα ἐξέθανον· περιέλιπτον οὖν τόν κοιτωνίσκον ἐν ᾧ ὠδίνουσα ἔτυχε καί τῶν ἐκείνης ἐξεκρεμανύμην φωνῶν· ὁμοῦ δέ τό βρέφος τῆς μητρικῆς νηδύος ἐξέθορε καγὼ ἐπελήσμην τῶν ὀδυνῶν· οὐ γάρ Σκύθης εἰμί τὴν ψυχὴν οὐδ' ἀπό δρυός ἢ πέτρας γεγέννημαι, ἀλλὰ φύσεως εἰμί τῆς ἀπαλῆς βλάστημα καί τοῖς φυσικοῖς πάθεσι μαλθακίζομαι. Ἐδῶ μᾶς ὑποδεικνύει ὁ Παπαϊωάννου ὑπόκειται ἡ σκηνὴ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἑκτορος καθημαγμένου ἀπὸ τό πεδίον τῆς μάχης στά ἀνάκτορα καί ἡ συνάντησίς του μέ τὴν Ἀνδρομάχην. Ὁ πεπαιδευμένος Μιχαήλ Ψελλός δέν εἶναι ἀνάγκη νά παραθέσῃ τό σχετικόν χωρίον γιὰ νά διατυπώσῃ τὴν εἰκόνα αὐτὴν, διότι καί ὁ ἀποδέκτης τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ἐπίσης Ὀμηρικῶς ἐνημερωμένος. Αὐτὴ εἶναι παιδεία Ὀμηρικὴ καί ὄχι ἀπλῶς πληροφόρησι μέ παράθεσι χωρίων.

Ἡ ὕμνογραφία προϋποθέτει ἀποκλειστικότητα χώρου ἐκφράσεως, καί αὐτός ὁ χώρος εἶναι ὁ ναός, καί προϋποθέτει ἀποκλειστικότητα ἀποστολῆς καί αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ εἶναι ἡ λατρεία τοῦ καινοῦ μηνύματος. Νά ζητήσῃ κανεῖς Ὀμηρικὴν ἀπήχησιν στὴν ὕμνογραφίαν θά ἦταν ἀφελές ἐάν δέν ἦταν κακόπιστον. Ἀλλὰ δέν

ζητεῖ κανεῖς ἀπήχησιν τῆς Ὀμηρικῆς θεολογίας. Ἐπίδρασις τῆς Ὀμηρικῆς παιδείας ἀναζητεῖται. Ἄλλ' εἶναι γνωστόν ὅτι οἱ ὕμνογράφοι εἶχαν βαθυτάτην Ἑλληνικὴν παιδείαν. Ὁ ἀείμνηστος Θεόδωρος Ξύδης μέ μίαν μικράν ἀλλά ἀρκετά κατατοπιστικὴν μελέτην του ὠμίλησε γιὰ τίς Ὀμηρικὲς ἀπηχήσεις στήν ὕμνογραφίαν. Ἀπὸ τὴν πληθώραν τοῦ κατατεθέντος ἐκεῖ ὑλικοῦ ἀπομονῶνω μόνον μίαν περὶπτωσιν. Ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς στὸν ὕμνον του «εἰς ὁσίους ἀσκητάς, μοναχοὺς καὶ μοναζούσας» θά χρειασθῇ νὰ μνημονεύσῃ τὴν φράσιν τοῦ Κυρίου **Ἐγὼ εἰμί ἡ ἄμπελος**. Ὁ Ρωμανὸς δὲν διστάζει νὰ παραθεωρήσῃ τὴν διατύπωσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ μέ τό Ὀμηρικόν **πέλω**. **Ἐγὼ πέλω ἡ ἄμπελος**. Ἔτσι ὁ στίχος του γίνεται ποιητικώτερος καὶ Ὀμηρικώτερος.

Ἀσφαλῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολλῶν αἰώνων τῆς ζωῆς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἠκούσθησαν φωναὶ καταδικαστικαὶ τοῦ Ὀμήρου, ὅχι βεβαίως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς γνώμης τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴν παιδαγωγικὴν χρησιμότητα τοῦ Ὀμήρου. Ἄλλ' ἡ καταδίκη αὐτῆ τοῦ Ὀμήρου ἐντάσσεται σὲ μίαν γενικώτερη καταδίκη τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος Σικελὸς, μαθητὴς τοῦ Λεόντος τοῦ Φιλοσόφου (Θ' αἰ.) παρասυρόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του κατὰ τοῦ διδασκάλου του, γράφῃ τὸν λίβελλόν του, καταδικάζει τοὺς Ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ τὸν Ὀμηρον. Ὁ Ἰωάννης ὁ Καμενιάτης, σὺν ἔργον του «Εἰς τὴν Ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης» ἀπὸ τοὺς Ἀραβες τοῦ Λέοντος τοῦ

Τριπολίτου (31 Ἰουλίου 912) ὁμιλεῖ περιφρονητικῶς γιὰ τὸν Ὀρφέα, τὸν Ὀμηρον, τίς Σειρήνες, τοὺς παραλογισμοὺς τῆς εἰδωλολατρικῆς δεισιδαιμονίας. Σὲ αὐτό τό πλαίσιον μιᾶς γενικώτερης στάσεως ἐναντι τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων πρέπει νὰ ἐντάξωμεν καὶ τίς μομφές κατὰ τοῦ Ὀμήρου.

Ὑπάρχουν ὠρισμένοι στίχοι τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ οἱ ὅποιοι ἐπι-στρατεύονται πολὺ συχνά γιὰ νὰ καταδικασθῇ ὁ ποιητὴς καὶ ἡ Ἐκκλησία γιὰ ἀνθελληνισμόν. Πρόκειται γιὰ στίχους τοῦ 13' οἴκου τοῦ ὕμνου εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν.

Τί φυσῶσι καὶ βαμβαίνουσιν οἱ
Ἕλληνες;
Τί φαντάζονται πρὸς Ἄρατον τὸν
τρισκατάρατον;
Τί πλανῶνται πρὸς Πλάτωνα;
Τί Δημοσθένην στέργουσι τὸν ἀ-
σθενή;
Τί μὴ νοοῦσιν Ὀμηρον Ὀνειρον
ἀργόν;
Τί Πυθαγόραν θρυλλοῦσι τὸν δι-
αίως φιμωθέντα;

Εἰς ἄλλον χῶρον ἡρμήνευσα τοὺς στίχους καὶ παρετήρησα ὅτι ὁ οἶκος ὁλοκληρῶνεται μέ δύο ἀκόμη στίχους πού ἀποτελοῦν καὶ τὴν κλεῖδα τῆς σκέψεως τοῦ Ρωμανοῦ. **Τί δέ μὴ προστρέχουσι πιστεύοντες/οἷς ἐνεφανίσθη τό πανάγιον πνεῦμα;** Ὁ Ρωμανὸς κατηγορεῖ τοὺς Ἕλληνας ὅχι γιὰ τοὺς περιφήμους συγγραφεῖς των, ἀλλὰ διότι προσκολλῶνται σ' αὐτοὺς καὶ δὲν προωθοῦνται πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἀλλὰ τό θέμα εἶναι ὁ Ὀμηρος, γιὰ τὸν ὅποιον ὁ Ρωμανὸς ἐκφράζεται

στόν άνωτέρω στίχον. Όλος ό οίκος χαρακτηρίζεται από ρητορικά παιγνιδίσματα σχετικά μέ τά όνόματα τών συγγραφέων. Έφ' όσον ό Ρωμανός έπαιξε μέ τό όνομα του Όμήρου, **Όμηρον/Όνειρον** έπρεπε νά τό χαρακτηρίση και μέ επίθετον. Άσφαλώς επίθετον Όμηρικόν. Άλλά ό Όνειρος στά Όμηρικά έπη προσδιορίζεται μόνον μέ δύο επίθετα, **ούλος** και **θειός**. Νά χαρακτηρίση ό Ρωμανός τόν Όμηρον/Όνειρον **ούλον**, όλέθριον δηλαδή, από του άμβωνος, όπου έρραψωδοϋσε τόν ύμνον, ενώπιον ποιμνίου πιστών οι όποιοι και στά σχολεία διδάσκονται Όμηρον και ή έπίσημος Έκκλησία οϋδέποτε έθεώρησε τόν Όμηρον επικίνδυνον, αλλά και αυτός ό Ρωμανός άντλεί από τήν άνεξάντλητον αυτήν πηγήν; Πάλιν νά τόν χαρακτηρίση **θειόν**; Άλλά «θειόν» παραμένει μόνον για τόν Κύριον και τούς μάρτυρες της πίστεως. Γι' αυτό ό Ρωμανός καταφεύγει σ' ένα άλλο Όμηρικόν επίθετον, **άργός**, **Όμηρον Όνειρον άργόν**, δηλαδή **λαμπρόν**. Έτσι διεφύλαξε και τίς άναφορές στα Όμηρικά έπη, και τόν Όμηρον δέν κατέκρινε. Οι πεπαιδευμένοι πιστοί προφανώς θα ύπεμειδίσαν άκούοντες τόν Ρωμανόν νά χαρακτηρίζη τόν Όμηρον λαμπρόν, αλλά μέ τήν επικάλυψιν της Όμηρικης λέξεως. Μία τεχνική του Ρωμανού για νά μή ένοχλήση τούς μή πεπαιδευμένους πιστούς, εάν έχρησιμοποιοϋσε τήν λέξιν λαμπρόν, και άφίνοντάς τους νά συνδυάζουν τό άργόν πρός τόν Άργον. Τό συμπέρασμα είναι ότι από τόν στίχον αυτόν διακρίνεται ή μεγάλη Έλληνική και μάλιστα

Όμηρική παιδεία του Ρωμανού του Μελωδοϋ.

Έπί ένδεκα και πλέον αιώνες στο Βυζάντιον, στο Ρωμαϊκόν αυτό κράτος, οϋδέποτε απέλιπεν ό Όμηρος. Είτε ως κείμενον και έργον άντιγραφής και σχολιασμοϋ, είτε ως έπεξεργασία διδακτική, λαϊκότροπη, και περισσότερο ως παιδεία. Ό Όμηρος ήταν ή βάση της παιδείας και του πολιτισμοϋ του Βυζαντινοϋ, του Ρωμαϊκοϋ αυτοϋ, κράτους. Διότι ό Όμηρος αποτελοϋσε τό κέντρον της Έθνικης παιδείας. Και είναι παράδοξον πώς στο Ρωμαϊκόν Κράτος της Άνατολής δέν εύρίσκει θέσιν ό έθνικός ποιητής της Ρώμης, ό Βεργίλιος και ή Αινειάς. Διότι ή θέσι του έχει καταληφθῇ από τόν Όμηρον και τήν Ιλιάδα και τήν Όδύσσειαν. Όπως δέν εύρίσκουν θέσιν και οι άλλοι Ρωμαίοι ό Κικέρων, ό Όράτιος, ό Σενέκας, ό Σαλλούστιος. Διότι οι θέσεις των έχουν καταληφθῇ από τούς Έλληνες, από τόν Δημοσθένην, από τούς τραγικούς, από τόν Πλάτωνα και τόν Άριστοτέλη, από τόν Θουκυδίδη και τόν Ξενοφώντα. Όμως δέν εύρίσκουν θέσιν και οι Χριστιανοί Λατίνοι Πατέρες: ό Αύγουστίνος, ό Τερτυλλιανός, ό Κυπριανός. Διότι έχουν καταληφθῇ οι θέσεις των από τόν Ιωάννην τόν Χρυσόστομον, τόν Μέγαν Βασίλειον, τόν Γρηγόριον Θεολόγον. Πρέπει νά συμβῇ ή Λατινική άλωσις της Κωνσταντινουπόλεως, νά έγκατασταθοϋν Λατίνοι κυρίως στο Πέραν της Κωνσταντινουπόλεως, νά άναφانوϋν λατινόφρονες, ώστε νά υπάρξη ένδιαφέρον και για τούς Λατίνους Χριστιανούς Πατέρες. Τό Ρω-

μαϊκόν Κράτος τῆς Νέας Ρώμης ἀνα-
τρέχει στοὺς Ἕλληνες. Οἱ ἀποκαλού-
μενοι Ρωμαῖοι τῆς Νέας Ρώμης δὲν
ἔχουν σχέσιν μέ τὴν παράδοσιν τῆς
Παλαιᾶς Ρώμης. Ἡ Νέα Ρώμη, Ἑλλη-
νική καὶ Ὁρθόδοξη, στρέφεται στόν
Ὅμηρον, διότι τόν αἰσθάνεται, ὅπως
καὶ εἶναι, πρόγονόν της. Οἱ Ρωμαῖοι
τῆς Νέας Ρώμης εἶναι ἀπόγονοι τῶν
συγγραφέων πού ἀντιγράφουν, πού
μελετοῦν, τῶν ὁποίων τὴν παιδείαν
ἐγκολπώνονται.

Καὶ ἐνῷ ἡ Πόλις, ἡ Νέα Ρώμη, θά
κυριεύεται ἀπὸ τοὺς Ὁθωμανοὺς
Τούρκους, οἱ Ρωμαῖοι τῆς Νέας Ρώ-
μης, οἱ Ἕλληνες, συνειδητοποιοῦν ὅτι
οἱ ἐχθροὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι νέοι, ἀλλὰ
οἱ παλαιοὶ Τρῶες, πού, ὅπως ἔχει
δηλώσει ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄ ὁ Πορθητής,
ἔρχονται νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἀ-
χαιοὺς, τοὺς Ἕλληνες, γιὰ τὴν πα-
λαιάν ἐκείνην Ἀλωσιν τῆς Τροίας.
Ὑστερα ἀπὸ 2.500 καὶ πλέον χρό-
νια, ὅταν ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄, ὁ Πορ-
θητής, ἐπισκέπτεται τὴν Τροίαν, θά
δηλώσῃ ὅτι ἐπέρχεται ὡς ἐκδικητής
καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν τότε πολιορκη-
τῶν θά πληρώσουν γιὰ τὴν Ἀλωσιν
τῆς Τροίας· «ἐμέ τῆς πόλεως ταύτης
καὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων (δηλ. τῆς
Τροίας) ἐν τοσοῦτοις περιόδοις ἐτῶν
ἐκδικητὴν ἐταμιεύετο ὁ Θεός. Ἕλ-
ληνες γάρ ἦσαν καὶ Μακεδόνες καὶ
Θετταλοὶ καὶ Πελοποννήσιοι οἱ
ταύτην πάλαι πορθήσαντες, ὧν οἱ
ἀπόγονοι τοσοῦτοις ἐς ὕστερον πε-
ριόδοις ἐνιαυτῶν νῦν ἐμοὶ τὴν δι-
κὴν ἀπέτισαν διὰ τε τὴν τότε ἐς
τοὺς Ἀσιανοὺς ἡμᾶς καὶ πολλὰκις
γινομένην ἐς ὕστερον ὕβριν». Γύρω
ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως συντελεῖται τώρα πλέον, κατὰ
τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Σουλτάνου, ἓνας
νέος Τρωικός πόλεμος, ὅπου πολιορ-
κηταὶ εἶναι οἱ νέοι Τρῶες, οἱ Ὁθω-
μανοὶ Τούρκοι, καὶ πολιορκούμενοι
οἱ πάντοτε Ἀχαιοί, οἱ Ἕλληνες, ἔστω
καὶ ἐάν ἀποκαλοῦνται ἐπισήμως Ρω-
μαῖοι.

Ἐν τέλει οἱ Ὁθωμανοὶ Τούρκοι θά
εἰσέλθουν στὴν Κωνσταντινούπολιν
καὶ θά καταλύσουν τὸ Ρωμαϊκόν
Κράτος, τὸ Βυζάντιον. Εἰς τὴν Δύσιν
ὁ Αἰνείας Piccolomini, ὁ κατόπιν πά-
πας Πῖος ὁ Β΄, θά ὁμιλήσῃ γιὰ **δεύ-
τερον θάνατον τοῦ Ὁμήρου καὶ γιὰ
δεύτερον θάνατον τοῦ Πλάτωνος**.
Διότι γιὰ τόν Piccolomini, γιὰ τὴν Δύ-
σιν, τὸ Βυζάντιον εἶναι Ὅμηρος, εἶ-
ναι Πλάτων, εἶναι Ἑλλάς. Δύο ἐξω-
γενῇ στοιχεῖα, ὁ ἐχθρὸς Ὁθωμανὸς
καὶ ὁ ἀντίθετος Λατῖνος διαπιστώ-
νουν τὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ
Γένους τὴν κρίσιμην αὐτὴν καὶ τραγι-
κὴν ὥραν τῆς Ἀλώσεως.

Ὅμως τὸ Βυζάντιον θά ἔχῃ προλάβῃ
νὰ στείλῃ, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς θά
στέλλῃ, στὴν ἀναγεννωμένη Δύσι χει-
ρόγραφα τοῦ Ὁμήρου —καὶ ἄλλων
βεβαίως Ἑλλήνων συγγραφέων—,
γραφεῖς χειρογράφων, ὅπως τόν Ἰω-
άννην τόν Ρῶσσον, τόν Μιχαὴλ Ἀπο-
στόλην, τόν Κωνσταντῖνον Λάσκαριν,
ἐμπείρους γιὰ τὴν τυπογραφικὴν τέ-
χνην ὅπως τόν Δημήτριον Δαμιλᾶν,
λογίους ὅπως τόν Μᾶρκον Μουσοῦ-
ρον, τόν Ζαχαρίαν Καλλιέργην, τόν
Δημήτριον Χαλκοκονδυλῆν, διδασκά-
λους ὅπως τόν Μανουὴλ Χρυσολω-
ρᾶν. Μέ τὰ ἑλληνικά χειρόγραφα,
κείμενα καὶ σχόλια καὶ ὑπομνήματα,
καὶ τὴν συμβολὴν τῶν Ἑλλήνων δι-

δασκάλων καί τῶν λογίων θά τεθοῦν οἱ βάσεις τῆς σύγχρονης κριτικῆς καί ἀποκαταστάσεως τῶν κειμένων γιά νά ἀναπτυχθῇ ἡ μελέτη καί ἡ ἔρευνα καί στόν τομέα τῶν Ὀμηρικῶν σπουδῶν.

Ἀπό τήν ἄλλην πλευράν τό δου-
λεῦον Γένος, μέ τήν ἐμπνευσμένην
καθοδήγησιν τοῦ Ἐθναρχικοῦ κέν-
τρου του, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατρι-
αρχείου, θά ἀνασυνταχθῇ καί μέ σα-
φεῖς στόχους τήν Ἐκκλησιαστικήν
ζωήν καί τήν Ἑλληνικήν παιδείαν
προχωρεῖ στήν ἀποκατάστασιν. Στόν
τομέα τῆς παιδείας, ἐφ' ὅσον ἔχη τίς
οἰκονομικές δυνατότητες, προμηθεύε-
ται τίς πανάκριβες ἐκδόσεις τῶν Ἑλ-
λῆνων συγγραφέων, εἰ δ' ἄλλως κατα-
φεύγει στήν ἀντιγραφή. Πάντως τά
Ὀμηρικά ἔπη, καί μάλιστα οἱ πρῶτες
πέντε ραψωδίες τῆς Ἰλιάδος, μαζί
καί μέ ἄλλα κείμενα ἀρχαίων Ἑλλή-
νων συγγραφέων καί Πατέρων τῆς

Ἐκκλησίας, δέν θά παύσουν νά δι-
δάσκωνται στά σχολεῖα, μέσῳ κυρίως
τῶν χειρογράφων μαθηματαριῶν. Καί
ὅπως παρατηρεῖ ἡ ἐπίκουρος καθηγή-
τρια κ. Ἀγγελική Σκαρβέλη-Νικολο-
πούλου «Ἡ ἐνασχόληση μέ τόν Ὅ-
μηρον κατά τήν Τουρκοκρατία, σέ
ὁποιοδήποτε ἐπίπεδο, δέν ὠφείλετο
μόνο στήν αἴγλη τοῦ ποιητῆ, ἀλλ'
καί στήν πεποίθησι ὅτι ἀποτελοῦσε
ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς Ἑλληνι-
κῆς πνευματικῆς κληρονομιάς».

Μία διαπίστωσι πού συνεχίζει τήν
Βυζαντινὴν παράδοσι κατά τήν Τουρ-
κοκρατίαν. Μία παράδοσι πού φέρει
τόν Ὅμηρον ὄχι μόνον σημεῖον ἀνα-
φορᾶς λογισύνης, ἀλλά καί ἐθνικῆς
ὁμοιογενείας.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ,
Ὁμότιμος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ (Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Ό πρώτος μου Κατηχητής

(1942-1943)

Ήταν φθινόπωρο του 1942 με την Γερμανική κατοχή που «τά σκίαζε ή φοβέρα και τά πλάκωνε ή σκλαβιά» ή ζωή εξακολουθούσε τόν ρυθμό της παρ' όλες τις δοκιμασίες και τις στερήσεις που όσοι τις δοκίμασαν εϋχονται νά μὴν ξανάρθουν.

Ήμουν μαθητής γυμνασίου και είδικά στο 5ον Γυμνάσιο Ἀρρένων Ἀθηνῶν που βρισκόταν τότε στην ὁδό Τοσίτσα και Τσαμαδοῦ στα Ἐξάρχεια. Μιά μέρα ἦρθε κάποιος κύριος και μᾶς μίλησε για τό «κατηχητικό» και μᾶς προσκάλεσε για τήν παρακολούθησή του. Τό μέσο κατηχητικό γινόταν στον Ἅγιο Νικόλαο Πευκαίων ὁδός Ἀκληπιοῦ. Ἐκ τῶν ὑστέρων διαπίστωση πώς ὁ ἐπισκέπτης που μᾶς προσκάλεσε ἦταν ὁ αείμνηστος Ἰωάννης Καλιτσάρας.

Ἀπό τήν συνοικία τοῦ Γκύζη και σέ ὅλη τήν περιφέρεια δέν ὑπῆρχε μέσο κατηχητικό και ὅσα παιδιά ἤθελαν νά πάνε κατηχητικό ἦταν ὑποχρεωμένα νά κατέβουν στον Ἅγιο Νικόλαο Πευκαίων. Ἐκεῖ ἀντάμωσα και μερικούς συμμαθητές μου 7-8 που ἔμεναν γύρω ἀπό τήν πλατεία Γκύζη. Ὅλοι μαζί εἶχαμε συμφωνήσει ν' ἀνταμώνουμε γύρω στίς 2.30 και νά κατεβαίνουμε τήν Ἱπποκράτους παίζοντας μπάλα, για νά εἶμαστε ἔγκαιρα ὥρα 3.00 στην ἐκκλησία. Ήταν τότε κατοχή δέν κυκλοφοροῦσαν οὔτε τράμι, οὔτε κᾶν αὐτοκίνητα, ὁ δρόμος ἄδειος για μᾶς. Εἶχαμε μία μπάλα, χωριζόμαστε σέ δύο ὁμάδες

και κατεβαίναμε, μία ὁμάδα δεξιά και ἄλλη ἀριστερά τοῦ δρόμου, παίζοντας. Φτάναμε ἔγκαιρα στον Ἅγιο Νικόλαο μαζεῦαμε τήν μπάλα και τρέχαμε ἀνεβαίνοντας τά σκαλιά τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ κατηχητής μας Α. Γιάλας μᾶς περίμενε στο κεφαλόσκαλο τῆς ἐκκλησίας μέ τόν τότε βοηθό του Τ. Μουρατίδη και νομίζω μουσικό τόν κ. Διαμαντή.

Γνωρίστηκα μαζί του στίς 25.10. 1942. Πώς ἀλήθεια τό θυμάμαι; Νά πῶς ἀπό τό βιβλιαράκι που εἶχαμε για τό γράψιμο τοῦ διδάγματος και τοῦ ρητοῦ τοῦ κατηχητικοῦ. Ήταν χειροποίητο, ὅπως μπορεῖτε νά διαπιστώσετε ἀπό τήν φωτογραφία του, δέν ἔχει τίποτε τό ἐξαιρετικό εἶναι

φτιαγμένο από κομμένα φύλλα τετραδίου. Σελίδες όπως γράφονταν τότε μέ μελάνι για νά κρατᾶμε τά διδάγματα καί τό ρητό τοῦ μαθήματος. Ὁ κάθε μαθητής ἀνάλογα μέ τήν «ἐπιμέλειά του» ἔφτιαχνε τό δικό του βιβλιαράκι πού λόγω «κατοχῆς» δέν ὑπῆρχε ἡ δυνατότης ἀγορᾶς τυπωμένου ἀνάλογου τύπου. Ἦταν κι αὐτό ἓνα κομμάτι ἀπ' τήν ζωή τοῦ κατηχητικοῦ τῆς ἐποχῆς τῆς κατοχῆς.

Ἔτσι θυμᾶμαι πολύ καλά ὅτι τόν γνώρισα τότε. Γιατί στό πρῶτο μάθημα στίς 11/10 δέν ἤμουν παρῶν μά οὔτε στό δεύτερο 18/10. Στό τρίτο μάθημα στίς 25/10/1942 ἤμουν παρῶν καί ὑπάρχει καί ἡ σφραγίδα τοῦ κατηχητικοῦ· εἶχα αὔξοντα ἀριθμό Νο 38. Ἦταν ἡ πρώτη μου γνωριμία μέ τό κατηχητικό, πού ἄλλωστε τό βεβαιώνει ἡ πρώτη σφραγίδα στό βιβλιαράκι πού ἀκόμα τό φυλάω μέ λαχτάρα στό συρτάρι τοῦ γραφείου μου.

Τότε γνώρισα καί τόν Ἀλέξανδρον Γκιάλα!

Μᾶς περίμενε ὅπως ἀνέφερα στό κεφαλόσκαλο τῆς ἐκκλησίας. Περίμενε τήν «παρέα του». Ἔτσι μᾶς ἔλεγε: Ἡ παρέα του, ὅταν τό θυμᾶμαι ἀκόμα καί τώρα συγκινοῦμαι. Μᾶς «ἀγκάλιαζε» κοντά του μπορεῖ νά μήν ἔκανε χειρονομίες, δέν ἦταν τύπος ἐκδηλωτικός ἀλλά ἐνοιωθες πώς σέ ἀγκάλιαζε μέ τό βλέμμα του, μέ τήν ὁμιλία του, μέ τήν καλωσύνη του, μέ τήν ἀγάπη του.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση πού μοῦ ἔκανε, ἀλλά καί μετέπειτα, εἶναι ὅτι ἦταν ἄνθρωπος γλυκύς, ἓνας ἄνθρωπος πού μποροῦσες νά τόν πλησιάσεις, πού μποροῦσες νά τοῦ μιλήσεις, πού

μποροῦσες νά τοῦ ἀνοίξεις τήν καρδιά σου. Διαρκῶς εἶχε ἓνα χαμόγελο στό πρόσωπό του. Ποτέ δέν τόν εἶδα κατσούφη, ἐγώ τουλάχιστον δέν τόν εἶδα ὅσα χρόνια τόν γνωρίζα. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού σέ «τραβοῦσε» μέ ὅλη του τήν παρουσία. Ἦταν ἡ ἀγάπη προσωποποιημένη!

Καί τώρα ἀναμνήσεις ἀπό τό μέσο κατηχητικό σχολεῖο Ἀγίου Νικολάου Πευκακίων, ὁδός Ἀσκληπιοῦ, σχολική χρονιά 1942-1943. Κατηχητής Ἀλέξανδρος Γκιάλας. Συνήθως παρακολουθοῦσαμε γύρω στά 20 μέ 25 παιδιά. Τό μάθημα τοῦ κατηχητικοῦ γινόταν στό ἀριστερό κλεῖτος τοῦ Ναοῦ. Στήν ἡρεμία τοῦ ναοῦ, ἡ σχετικά μεσημεριανή ὥρα δημιουργοῦσε μιᾶ κάποια μυσταγωγία καί ἱεροπρέπεια γιά τό ὅλο μάθημα.

Θυμᾶμαι ἀκόμα μερικά μαθήματά του. Κρεμόμαστε κυριολεκτικά ἀπό τά χεῖλη του. Θά ἀναφερθῶ σέ ἓνα μάθημα πού μιλοῦσε γιά τήν Οὐράνια Βασιλεία. Εἶχε πάρει μερικά κομμάτια τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννου καί μᾶς τά διάβαζε. Ἀκόμα μένουν στή θύμησή μου πόσο ὁμορφα ἀνέλυε καί περιέγραφε τήν Νέα Ἱερουσαλήμ λές καί εἶχε ζήσει σέ αὐτήν. Περιέγραφε τά τεῖχη τῆς πόλεως μέ τά μπριλάντια, τά διαμάντια μέ τούς πολύτιμους λίθους καί προσπαθοῦσε νά μᾶς δώσει ζωντανά τήν εἰκόνα τῆς οὐράνιας πόλης τήν ὁποία τόσο λαχταροῦσε καί στήν ὁποία τώρα ἀσφαλῶς θά βρίσκεται ἐκεῖ. Σάν νά τόν βλέπω μπροστά μου, μέ τόν ἀπλό τρόπο του νά μᾶς μιλάει γιά τήν καινούργια πατρίδα μας, γιά τήν Νέα Ἱερουσαλήμ.

Κάποτε άλλοτε την ώρα του κατηχητικού του έβαλαν οι ιερείς μιά βάρπτιση! Ασφαλώς και δεν μπορούσε να γίνει μάθημα κατηχητικού. Ο κατηχητής Α. Γκιάλας δεν έχασε καθόλου τό κέφι του και μέ τόν ήρεμο τρόπο του μάς πήρε όλους μαζί έξω από την εκκλησία στά βραχάκια του Αγίου Νικολάου. Καθίσαμε γύρω-γύρω και μιλήσαμε —τό έχω σημειωμένο (31.1.1943)— για τόν Άπ. Παύλο και τόν πηγαίμό του στους Φιλίππους μέ δίδαγμα «Μή παντί πνεύματι πιστεύετε». Θά μου μείνει άξέχαστο αυτό τό ύπαίθριο μάθημα μέ τόν Α. Γκιάλα καθισμένο σέ ένα βραχάκι και έμεις γύρω-γύρω νά τόν άκούμε. Άλλωστε και «Κάποιος» άλλος «Δάσκαλος» μάζεψε τούς μαθητές του καθισμένος είτε σέ βραχάκι είτε στήν πλώρη μιās ψαρόβαρκας.

Όταν τό μάθημα τελείωνε δεν τό «διαλύαμε» άμέσως κρατούσαμε λίγο μιá συντροφιά και άν τύχαινε νά άνεβαίνει την Άσκληπιοϋ για την Ίπποκράτους 189 πηγαίναμε μαζί του —χωρίς βέβαια την μπάλα— προσπαθώντας νά μάς πει κάτι δικό του για τά μαθήματά μας ή ότι άλλο θέλαμε νά τόν ρωτήσουμε.

Είναι τόσο ζωντανές οι άναμνήσεις —άκόμα και τώρα— από τόν Α. Γκιάλα τόν πρώτο μου κατηχητή.

Στά χρόνια πού πέρασαν τόν βρισκω έφορο τών ομάδων (ΧΜΟ) μιá και από τόν κατηχητικό χρόνο 1943-1944 είχα την εύλογία νά αποτελώ μέλος της ΧΜΟ Αγίου Έλευθερίου - Άρεως κατόπιν έπιλογής και προτάσεως, του τότε κατηχητή μου. Άλλά

γι' αυτό ίσως μάς δοθεί άλλη εύκαιρία γραφής!

Όταν ήταν άρρωστος τόν έπισκεφθήκαμε τρεις από την «παλιά του παρέα». Ήταν στό κρεβάτι. Φαινόταν κουρασμένος. Δεν μπορούσε νά μάς μιλήσει. Μιά δεύτερη φορά πού τόν έπισκεφθήκαμε στήν Άγία Παρασκευή τόν βρήκαμε στόν ανλόγυρο της εκκλησίας μόνο του νά κάθεται σέ ένα πεζούλι πίσω από τόν Ναό. Ήταν μόνος του και ήρεμος. Όταν τόν πλησιάσαμε, είμαστε οι τρεις φίλοι, μάς θυμόταν μέ τά μικρά μας όνόματα, καλώς τόν Βασίλη, τόν Δημήτρη, τόν Ήρακλη. Μάς μίλησε άρκετά, μάς ρώτησε άν εξακολουθοϋμε νά γράφουμε, πώς πάμε στά μαθήματά μας. Δεν θέλαμε νά τόν κουράσουμε και μετά από λίγο φύγαμε. Είναι από τίς ζωντανές άναμνήσεις πού έχουν μέσα μου χαραχθεί για τόν Α. Γκιάλα τόν πρώτο μου κατηχητή και τόν έφορο τών Χριστιανικών Μαθητικών Ομάδων (ΧΜΟ).

Ή τελευταία φορά πού είδα τόν Α. Γκιάλα ήταν ένα πρωινό του Μαΐου 1948! Δεν μιλήσαμε όμως τότε. Δέχθηκε άπλως τόν τελευταίο μου άσπασμό. Ήταν τόσο κρύο τό μέτωπό του!!

Έτσι έφυγε ο Α. Γκιάλας. Έφυγε για νά πάει κοντά σέ αυτόν πού ύμνησε και τραγούδησε:

«Συντροφιά μέ τόν Χριστό
Λαχτάρισα νά ζήσω».

ΒΑΣΙΛ. ΚΕΚΗΣ,
Όμότιμος Καθηγητής
Χειρουργικής Παν/μίου Άθηνών
Άρχων Άκουάριος
του Οικουμενικού Πατριαρχείου

ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

‘Από τά πολύ παλιά χρόνια, από τήν προϊστορική εποχή, ή εξέσκηση τής ιατρικής συνδεόταν μέ τή θρησκεία. Στήν πατρίδα μας αυτό γινόταν στά ‘Ασκληπιεία. ‘Από τήν εποχή του ‘Ιπποκράτη θεσπίσθηκαν καί κανόνες ιατρικής ήθικης ή δεοντολογίας πού ισχύουν μέχρι σήμερα. ‘Η ιατρική είναι λειτούργημα πού φέρνει τον ‘Ανθρωπο πολύ κοντά στό συνάνθρωπό του.

Μέ τήν ένανθρώπιση του Σωτήρος Χριστού, ό δεσμός του ανθρώπου μέ τόν άλλον ‘Ανθρωπο καί τό ενδιαφέρον του γι’ αυτόν μπήκε σέ στερεότερη βάση καί μ’ αυτό καί ή ‘Ιατρική. Γι’ αυτό καί ό δεύτερος μετά τόν ‘Ιπποκράτη γίγαντας τής ιστορίας τής ‘Ιατρικής, ό Γαληνός από τήν Πέργαμο, πού ήταν Χριστιανός, χρησιμοποιεί τή φράση «*Εμεῖς οἱ Χριστιανοί*».

Κατόπιν περνώντας από τούς κατ’ ἐξοχήν χριστιανούς γιατρούς, τούς ‘Αγίους ‘Αναργύρους κ.λπ. φθάνουμε στή νεότερη εποχή μέ τούς εὐσεβεῖς μεγάλους ἐργάτες τής Φυσιολογίας, τής Μικροβιολογίας, τής Χειρουργικῆς, τόν Κλώντ Μπερνάρ, τόν Παστέρ, τόν Λίστερ, τόν Καρέλλ καί τόσους άλλους.

Στήν ‘Ελλάδα ὑπῆρξε καί ὑπάρχει πλῆθος γιατρῶν πού εἶναι καί συνειδητοί χριστιανοί. ‘Αναφέρουμε ἕναν χαρακτηριστικό ἀντιπρόσωπο, τόν με-

γάλο Μαρίνο Γερουλάνο καί ἄς μή συνεχίσουμε παραθέτοντας ὀνόματα.

‘Ενα μικρό μέρος ἀπό αὐτούς (τούς χριστιανούς γιατρούς) εἶναι καί ή ὀμάδα τῶν γιατρῶν τῆς Χριστιανικῆς ‘Ενώσεως ‘Επιστημόνων. ‘Από αὐτούς, ἄν ἀναφέρουμε μερικά ὀνόματα ἀδικοῦμε πολλούς άλλους, γι’ αὐτό ἄς μήν τό κάνουμε. ‘Η ὀμάδα αὐτή ὑπάρχει ἀπό τότε πού ὑπάρχει καί ή Χριστιανική ‘Ενωσις ‘Επιστευμένη. (1937).

‘Ας ἔλθουμε στά προβλήματα πού ἔχει μπροστά του σήμερα ό γιατρός σάν χριστιανός (πέρα ἀπ’ αὐτά πού ἔχει ἀπλά σάν γιατρός, τή διάγνωση καί τή θεραπεία), καί τί προσπάθησε γι’ αὐτά ή ΧΕΕ.

1) ‘Η ὑπόμνηση στήν κοινωνία τῆς στενῆς σχέσης πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στή χριστιανική ζωή καί τήν ὑγεία καί ἀνάμεσα στήν ἀμαρτία καί τήν ἀρρώστια, πού τόσο τονίζει ό Χριστός. Φρικτές ἀρρώστιες π.χ. ἔχει φέρει στήν ἀνθρωπότητα ή σεξουαλική ἀκολασία. Μεγάλων προσόντων ἄνθρωποι πλήρωσαν αὐτό τό φόρο, ὅπως π.χ. ό Νίτσε πού τά τελευταῖα 12 ἀπό τά 56 χρόνια του τά πέρασε στό φρενοκομεῖο.

‘Υπῆρξε καί ἀντίθετη ἄποψη. Στίς ἀρχές του 20οῦ αἰῶνα ό Φρόντ ἐπιχείρησε νά ἐξηγήσει ὅλες τίς ψυχονευρώσεις μέ τήν ἀπωθημένη σεξουα-

λικότητα και πέρα από αυτές όλη τήν ψυχοπαθολογία και όλο τόν ψυχισμό του ανθρώπου. Άλλά έπακολούθησαν ό Άντλερ, ό Γιούνγκ, και άλλοι, και άλλοι, και ή Νευροφυσιολογία, και τελικά ό Φρόντντ περιορίστηκε στά ό- ρια του. Καί σέ όρισμένα όρια έχει τή θέση του, άρκεί αυτά νά μήν υπερβαίνονται.

Στόν κατάλογο τών άσθενειών πού σχετίζονται μέ τίς παρεκτροπές από τή φυσιολογική μονογαμία μπήκε θο- ρυβωδώς από τή δεκαετία του 1950 και τό AIDS. Διαβάζοντας γι' αυτό είναι σάν νά διαβάζει κανείς τό 19ο Κεφάλαιο της Γενέσεως. Ξεκίνησε από τήν όμοφυλοφιλία.

Η όμοφυλοφιλία δέν μπορεϊ σοβα- ρά και άντικειμενικά και θεωρηθεϊ ισότιμη «προτίμηση» μέ τή φυσιολο- γική μονογαμική σχέση άντρα και γυ- ναίκας. Είναι μιá άνωμαλία. Τό άν αυτή ή άνωμαλία είναι «έμφυτη μο- λοντοϋτο», δηλαδή έχει γενετική βά- ση, αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Ύ- πάρχουν και άλλες άρρώστιες γενετι- κής αίτιολογίας και λέγονται «κληρο- νομικές». Όχι πως ή κληρονομική άρρώστια δέν είναι άρρώστια. Τά ύ- πόλοιπα είναι «πολιτικαντισμοί».

Όχι μόνο ή σεξουαλική άσυνδοσία, αλλά και άλλες άδυναμίες, όπως ή λαιμαργία, είναι αντίθετα πρós τήν υγεία. Από υπεύθυνους άναγνωρισμέ- νους παθολόγους-καρδιολόγους έχει λεχθεϊ ότι ή τήρηση τών νηστειών της Έκκλησίας μας όλο τό έτος, θά ώφε- λούσε πάρα πολύ τήν υγεία τών άγ- γείων μας και της καρδιάς μας. Η όποία καρδιά μας, όπως και τά άγ-

γεία μας, βλάπτονται και όταν είμα- στε ευέξαπτοι και όργιζόμαστε, μέ συνέπεια άνοδο της άρτηριακής μας πίεσης.

Άντίθετα, μέ τή ζωή της άμαρτίας, είναι ευτύχημα γιά τόν άνθρωπο νά έχει και νά διατηρηϊ τήν πίστη του στό Θεό. Είναι ένα καταφύγιο στίς αντιξοότητες της ζωής, πού κάνει τόν πόνο και τά βάσανα ελαφρότερα, και τή φθορά του σώματος, σάν συνέπεια του ψυχικού πόνου, λιγότερη. Καί τή χαρά της ζωής «μετά ευχαριστίας» μεγαλύτερη.

1) Ό χριστιανός γιατρός εκτός από τήν έπιμελή εξέταση και θεραπεία, προσεύχεται και ό ίδιος γιά τήν ίαση του άρρώστου και σ' αυτόν συνιστά προσευχή, γιατί έχει διαπιστωθεϊ ή σημασία της γιά τή θεραπεία.

2) Άλλο καθήκον του χριστιανού γιατρού είναι νά τονίζει πρós κάθε κατεύθυνση ότι ή διακοπή της κυή- σεως σέ οποιοδήποτε στάδιο έχει άκέ- ραια τήν ένοχική βαρύτητα του φόνου εκ προμελέτης. Φονείς είναι οί γονείς πού κάνουν τήν έκτρωση και συνερ- γός φόνου ό γιατρός πού τήν κάνει. Δικαιολογίες διάφορες υπάρχουν. Είναι έπαρκεϊς; Είναι άνεπαρκεϊς; Πόσο ισχύουν οί δικαιολογίες; Άσχετα από αυτό, ό φόνος είναι φόνος.

Μέ τό θέμα αυτό σχετίζεται και τό πελώριο ζήτημα του δημογραφικού μαρασμού της πατρίδας μας, πού εί- ναι ή όριστική και τελική Άλωση και τό τέλος της Έλλάδος. Η ΧΕΕ αντιτάχθηκε στήν αποποινικοποίηση της άμβλωσης πού έριξε και τό τελευ- ταίο, άν και άσθενές, έμπόδιο γιά

τήν ἄμβλωση μέ τό νά ἐπηρεάσει τή λαϊκή σκέψη πού τή θεωροῦσε σάν κάτι κακό, ἐνῶ τώρα, γιά νά τήν ἐπιτρέπει ὁ νόμος, φαίνεται σάν νά μήν εἶναι κάτι κακό. Γιά τό πλήγμα αὐτό κατά τῆς πατρίδας μας, πού εἶναι ἡ ἀποποινικοποίηση τῆς ἄμβλωσης, φέρουν ἀκέραια εὐθύνη οἱ τότε κυβερνῶντες.

Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρωπίνου προτύπου ἀρχίζει ἀπό τή γονιμοποίηση τοῦ ὠαρίου. Ἐπακολουθεῖ ἡ διαίρεση τοῦ γονιμοποιημένου ὠαρίου ἀπό τήν ὁποία προκύπτουν βλαστοκύτταρα. Αὐτά ἔχουν πολυδύναμη ικανότητα, μποροῦν δηλαδή νά μεταβληθοῦν σέ διάφορα χρήσιμα κύτταρα τοῦ ὄργανισμοῦ. Γι' αὐτό ἐγιναν περιζήτητα γιά διάφορα θεραπευτικά πειράματα. Φυσικά τό ἔμβρυο θανατώνεται. Ἡ ΧΕΕ ἀντιτάχθηκε σ' αὐτό. Εὐτυχῶς ἀργότερα βρέθηκαν καί ἄλλα κύτταρα πού ἔχουν τήν πολυδύναμη ιδιότητα κι ἔτσι ὁποῖος σέβεται τήν ἀνθρώπινη ζωή μπορεῖ νά μή χρησιμοποιήσῃ ἐμβρυϊκά κύτταρα.

Σεβασμός στήν ιερότητα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἀπαιτεῖται καί ὅταν πρόκειται νά ἀφαιρέσουμε ὄργανα ἀπό τό σῶμα ἐνός ἀνθρώπου πού εἶναι πρόσφατα πεθαμένος, γιά νά τά χρησιμοποιήσουμε γιά μεταμόσχευση σέ

πάσχοντα ἄνθρωπο. Ποιά εἶναι τά κριτήρια ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει πεθάνει, ὅτι ἡ ἀθάνατη ψυχή του ἔχει φύγει ἀπό τό σῶμα; Φυσικά, γιά νά ἔχουν ἀξία τά ὄργανα πού θά ἀφαιρεθοῦν πρέπει νά εἶναι πολύ πρόσφατος ὁ θάνατος. Πῶς θά τό ξέρουμε αὐτό γιά νά μήν προκαλέσουμε τό θάνατο ἐμεῖς; Τό κριτήριο τοῦ «ἐγκεφαλικοῦ θανάτου», τό ἰσοηλεκτρικό ΗΕΓ, ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ. Ἡ καρδιά μπορεῖ νά μήν ἀκούγεται καί ἡ ἀναπνοή νά εἶναι τόσο ὑποτυπώδης ὥστε νά μή φαίνεται. Ὑπόκειται στήν ἰκανότητα καί τήν πείρα σάν γιαιτροῦ καί στήν ὑπευθυνότητά του σάν χριστιανοῦ, νά αποφασίσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πράγματι νεκρός γιά νά προχωρήσουν γρήγορα τά περαιτέρω. Ἡ ΧΕΕ ἐπισημαίνει τόν κίνδυνο νά μήν ὑπάρξει αὐτή ἡ ὑπευθυνότητα λόγω πιέσεως ἀπό δυνατά συμφέροντα.

Ἡ εὐθανασία ἐπίσης εἶναι σέ κάθε περίπτωση κάτι ἀσυμβίβαστο μέ τή χριστιανική ἀντίληψη γιά τόν ἄνθρωπο καί τή ζωή, καί μέ τήν ἀγάπη πρὸς τόν ἄνθρωπο.

Θ. Β. ΚΕΤΣΕΑΣ,
Ἱατρός

(Συνεχίζεται)

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΑΙ ΙΣΧΝΑΙ ΑΓΕΛΑΔΕΣ

Είναι γνωστή (εἰς τοὺς παλαιότερους τοῦλάχιστον) ἡ φράσις: «περίοδος τῶν ἰσχνῶν ἀγελάδων». Πού σημαίνει, τὰ δύσκολα χρόνια πού καλούμεθα νά περάσωμεν. Καί ἡ περίοδος αὐτή δέν εἶναι μόνον ἐφ' ἅπαξ. Δυστυχῶς ἐπανέρχεται πάλιν καί πολλάκις. Καί μάλιστα, μέ ἀπρόβλεπτες συνέπειες. Ἐπιστημονικῶς τήν ἀποκαλοῦμεν «οἰκονομικήν κρίσιν».

Παρουσιάστηκε ἤδη καί στήν πατρίδα μας. Ὅχι ἀπό ἀφορίαν τῆς γῆς. Οὔτε ὀφειλομένη εἰς γεγονότα ὑπερφυσικά. Ἀπλούστατα, λόγω κακῆς διαχειρίσεως καί λόγω καταχρήσεων. Καί χρόνια τώρα, ζούσαμε μέ δανεικά.

Κάποτε κινήθηκε ἡ Δικαιοσύνη. Ἀφορμή ἓνα τεράστιο ποσόν πού κατέθετο εἰς Ἑλβετικήν Τράπεζαν ἀπό ἄνθρωπον τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἐνῶ ἡ δίκη εὐρίσκετο εἰς κρίσιμον σημείον, «μέγας» πολιτικός ἄνδρας εἶπε: «Τοὺς Πρωθυπουργούς δέν τοὺς πηγαίνουν στά Δικαστήρια». (Εἶχε χρηματίσει καί ὁ ἴδιος Πρωθυπουργός). Τήν ἐπομένην, μέ διαφοράν μιᾶς ψήφου, ἀπηλλάγη ὁ κατηγορούμενος.

Ἔτσι ἐφθάσαμε στίς «ἰσχνές ἀγελάδες». Ἀλλά δέν εἴμαστε μόνοι. Τήν

Ἑλλάδα ἀκολουθοῦν καί ἄλλες χώρες. Ἀκόμη καί ἡ Ἀμερική. Καί ἡ κρίσις δέν σταματᾷ στήν ἔλλειψι μετρητῶν. Φοβερή ξηρασία καί σμήνη ἀκρίδων καταστρέφουν τὰ γεωργικά εἰσοδήματα. Καί ἐνός κακοῦ δοθέντος μύρια ἔπονται.

Τά παλιά χρόνια, σέ τέτοιες περιπτώσεις, πού οἱ ἄνθρωποι τίς ἀποκαλοῦσαν θεομηνίες, ὑπῆρχε τοῦλάχιστον ἡ παρηγοριά τῆς Ἐκκλησίας. Καί γίνονταν παρακλήσεις καί λιτανεῖς γιά νά ἀντιμετωπισθοῦν. Καί συχνά, κατὰ τήν διάρκεια τῆς λιτανείας, ἐνῶ ὁ οὐρανός ἦταν καταγάλανος, συννέφιαζε καί ἄρχιζε νά βρέχει.

Δυστυχῶς ὅμως, δέν εἶναι μόνον οἱ θεομηνίες. Εἶναι, καί οἱ... ἄνθρωπομηνίες. Πού εἶναι χειρότερες ἀπό τίς θεομηνίες.

Ἀλλά ὅλα αὐτά, δέν ἔρχονται τυχαῖα. Οὔτε εἶναι ἄσχετα μέ τήν ζωή καί τίς δραστηριότητές μας. Ἡ καλοζωία, ἡ ἐπιδίωξις πλούτου, μιά ζωή δαπανῶν καί διασκεδάσεων, δημιουργοῦν προϋποθέσεις δυσμενεῖς καί προετοιμάζουν μιά οἰκονομική καταστροφή. Στήν Καινή Διαθήκη διαβάσουμε: «Οὐ δύναται τις δυσί Κυρίοις δουλεύειν... ἢ Θεῷ ἢ μαμωνᾷ. Καί μαμωνᾶς, ὡς γνωστόν, εἶναι τό χρῆμα».

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΗ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Είναι κοινός τόπος ότι η χώρα μας διέρχεται σήμερα μιά μεγάλη δοκιμασία, πράγμα τό όποιο για πολλούς πού άρέσκονταν στήν άμεριμνησία δέν άνεμένετο. Στίς ποικίλες έκδηλώσεις τών άντιδράσεων καί τών καταλήψεων έχουν λάβει μέρος τά σχολεία καί τά Πανεπιστήμια. Τό φαινόμενον δέν είναι καινοφανές, άφοϋ επί χρόνια τώρα οί πρωτοβουλίες αυτές για τίς άναρχικές ενέργειες άνήκουν στίς κομματικές νεολαίες. Κατά πόσον αυτές έκφράζουν τήν πλειοψηφία του μαθητικού καί φοιτητικού κόσμου είναι άμφίβολον καί ποιά τά κέντρα άποφάσεων για αυτές έν πολλοίς άγνωστο, πράγμα τό όποιο δίνει τό δικαίωμα σέ όποιονδήποτε καλής πίστεως άνθρωπο νά άμφισβητεί τήν όμαλή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Σέ μιά χώρα, όπου η πιό σοβαρή καί άξιόπιστη επένδυση είναι εκείνη για τήν εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, τό εκπαιδευτικό σύστημα ύπονομεύεται εκ τών έσω. Ή κατάσταση αυτή, όπως καί άλλες αντιδημοκρατικές πρακτικές άναλόγου είδους αντί νά συνεγείρει τήν κοινωνία, τήν κατέστησε σιωπηρή καί συχνά σέ όρισμένες περιπτώσεις σύμμαχο.

Τό περίεργο είναι, εάν τά αίτήματα τών καταληψιών για καλύτερη παιδεία δέν είναι ύποκριτικά, πώς θά ικανοποιηθούν αυτά μέ τίς μεθόδους τής άποχής από τά μαθήματα καί τίς καταλήψεις τών χώρων διδασκαλίας; Δέν είναι καθόλου ύπερβολική ή ύποψία ότι στίς καταλήψεις αυτές επικρατούν οί φυγόπονοι μαθητές οί όποιοι επιβάλλονται στήν λεγομένη «σιωπηλή πλειοψηφία» για νά έχομε αυτά τά άποτελέσματα. Άς άφεθεϊ ό χώρος τής παιδείας, όσον τοϋτο είναι έφικτόν, μακράν από τούς άνέμους, πού συνταράζουν τόν τόπον. Τό πολίτευμα τής Δημοκρατίας αφήνει όλα τά περιθώρια νά διαφωνήσουμε καί νά άντιδράσουμε μέσα στα όρια του οϋσιαστικού συμφέροντος, τό όποιο δέν ύπονομεύει άρχές διαχρονικού κύρους καί αυτό πρέπει νά ένσταλαχθεϊ στίς ψυχές τών νέων ανθρώπων.

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑΣ

Τά δελτία ειδήσεων καί ό ήμερήσιος τύπος άναφέρονται καθημερινά στίς δηλώσεις ήγετών ισχυρών χωρών τής Γής, οικονομικών παραγόντων διεθνών οργανισμών, δημοσιευμάτων ξένων έφημερίδων σχετικών μέ τό οικονομικό πρόβλημα τής χώρας μας, άλλοτε μέ αισθήματα συμπαθείας καί μέ προτάσεις θετικές για τήν έξοδο

από την κρίση αυτήν και άλλοτε μέ επικριτικές διαθέσεις.

Από ότι συνάγεται από τον ευρύτερον κύκλο των ειδήσεων, τό φαινόμενον αυτό δέν εἶναι μόνον ἑλληνικόν, ἀλλά εὐρέως ἐμφανιζόμενον σέ πλῆθος ἄλλων χωρῶν μέ ἰσχυρότερες οἰκονομίες ἀπό τήν ἑλληνική καί ἀπορεῖ κανεῖς καί διερωτᾶται, γιατί τόσοσ θόρυβος ἐστιάζεται ἐπί τό πλεῖστον στό ἑλληνικόν φαινόμενον, ἀφοῦ καί γιά ἄλλους λαούς ἰσχύουν τά ἴδια;

Τό πρόβλημα ἀνάγεται κυρίως στά χρέη, ἀρχῆς γενομένης ἀπό ἐκεῖνα τά συνήθη τῶν νοικοκυριῶν πρός τίς τράπεζες γιά καταναλωτικούς σκοπούς καί ἐκτείνεται στά μεγάλα, ἐκεῖνα τῶν κρατῶν ἔναντι ἰσχυρῶν πιστωτικῶν ὀργανισμῶν τοῦ διεθνoῦς κεφαλαίου, τά ὁποῖα ἀφοροῦν στήν κάλυψη δημοσιονομικῶν δαπανῶν ἐλλειμματικῶν κρατικῶν προϋπολογισμῶν. Ὅλα αὐτά συνδέονται καί εἶναι παράγωγα τῶν καταναλωτικῶν συνηθειῶν, οἱ ὁποῖες διαμορφώθηκαν στήν διάρκεια τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ περασμένου αἰῶνα μετά τό πέρας τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καί ἔδωσαν τόν χαρακτηρισμό στίς σύγχρονες κοινωνίες ὡς καταναλωτικές κοινωνίες ἢ κοινωνίες τῆς ἀφθονίας.

Καί ἐν πολλοῖς ἐρμηνεύονται οἱ διαθέσεις αὐτές τῶν λαῶν τῆς πρώτης δεκαετίας μετά τήν λήξη τοῦ πολέμου ἀπό τίς στερεῖσεις τίς ὁποῖες εἶχαν περάσει στά δύσκολα αὐτά χρόνια, γιά νά ἐπιδιώκουν τήν ἱκανοποίηση πολυτελεστέρων ἀναγκῶν. Τοῦτο ὁμως στή συνέχεια ἔγινε ἀποκλειστικός

σκοπός ζωῆς καί σύνθημα γιά ἀκόμη καλύτερες ἡμέρες. Τό πρᾶγμα δέν θά ἦταν τόσο ἐπαχθές ἐάν τά εἰσοδήματα τῶν καταναλωτῶν ἐπαρκοῦσαν, χωρίς δάνεια, γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν. Ἡ σύνεση ὁμως δέν ἐπεκράτησε, ὅσον ἦταν καιρός, μέ συνέπεια τά χρέη νά διογκώνονται καί νά γίνονται οἱ ξένοι δανειστές, ρυθμιστές τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου καί ἡ ἀνεξάρτητη ἐθνική πολιτική κενός λόγος.

Ἐάν ἀναλύσει κανεῖς βαθύτερα τήν ζωή τῶν γενεῶν τοῦ καιροῦ μας, θά διαπιστώσει τήν ὑπαρξη τοῦ πνευματικοῦ κενοῦ στόν σύγχρονον ἄνθρωπον. Τό πνεῦμα αὐτό τοῦ λεγομένου πρακτικοῦ ὕλισμοῦ, τό ὁποῖον χαρκτηρίζει καί ἄλλες ἐποχές τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων, ἔγινε κυρίαρχον καί στήν ἐποχή μας, μέ συνέπεια τήν πνευματική φτώχεια νά τήν διαδεχθεῖ καί ἡ ὕλική φτώχεια.

Ὁ θεῖος ἐκεῖνος λόγος πού εἶχε ἀκουσθεῖ στήν Παλαιστίνη πρό εἴκοσι αἰῶνων ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος» ξεχάσθηκε, δέν τοῦ δόθηκε ἡ πρέπουσα σημασία.

Ἡ σημερινή πραγματικότητα, ἃν θέλουμε νά ὑπερβοῦμε τήν κρίση, ὁδηγεῖ στήν λύση γιά τήν λήψη τῆς ἀποφάσεως γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου συγχρόνου ἀνθρώπου, στούς κανόνες, τούς ὁποῖους ἐθέσπισε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός γιά μία ζωή μέ πνευματικές ἀρχές, μακριά ἀπό τήν μονομέρεια τῆς ὕλιστικῆς νοστοροπίας.

ΒΑΣΙΑ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΝΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟ ΕΡΓΟ ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΖΩΗ

«Έφυγε» στις 6 'Οκτωβρίου 2011 σέ ηλικία 56 ετών μιά έμβληματική μορφή τής έπιστήμης τών ηλεκτρονικών υπολογιστών καί τοῦ διαδικτύου, ὁ συνιδρυτής καί πρώην διευθύνων σύμβουλος τής Apple Στίβ Τζόμπς, μετά ἀπό μιά πολύχρονη μάχη μέ τόν καρκίνο.

Ξεχωριστή προσωπικότητα τής Silicon Valley, τής περιοχῆς τής Καλιφόρνιας ὅπου ἀναπτύσσεται ραγδαία ἐδῶ καί δεκαετίες ἡ σύγχρονη τεχνολογία, ὁ Στίβ Τζόμπς ὑπῆρξε ὁ ἐμπνευστής τών υπολογιστῶν Macintosh, τών συσκευῶν iPod, iPhone καί iPad, καθώς καί τεχνολογιῶν ὅπως τό iTunes, ἕνας πραγματικός ἐπαναστάτης τής ἐπιστήμης καί τών ἐφαρμογῶν τῆς γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Ὁ Στίβ Τζόμπς γεννήθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 1955 στό Σάν Φταντίσκο τῆς Καλιφόρνιας. Ἀνήσυχο πνεῦμα ἀπό παιδί, ὁ Τζόμπς ἄρχισε νά γνωρίζει νωρίς τίς νέες τεχνολογίες, πού μάγεψαν τό μυαλό του. Ἐνα καλοκαίρι ἐργάστηκε σέ μιά φάρμα, πού καλλιεργοῦσε μήλα, καί τότε ἀποφάσισε ὅτι, ἂν κατόρθωνε νά φτιάξει μιά δική του ἐταιρεία τεχνολογίας, θά τήν ὀνόμαζε Apple (μήλο).

Ξεκίνησε τίς σπουδές του στό Ὁρεγκον τό 1972, ἀλλά μετά ἀπό μόλις ἕξι μήνες ἐγκατέλειψε τό κολλέγιό του, γιά νά δουλέψει ὡς σχεδιαστής ηλεκτρονικῶν παιχνιδιῶν στήν ἐταιρεία Atari. Τό 1975 δημιούργησε στό γκαράζ τοῦ σπιτιοῦ του, μαζί μέ τόν φίλο του Στίβ Βόζνιακ, τήν Apple, γιά νά ὑλοποιήσουν καί νά ἐκμεταλλευτοῦν ἐμπορικά μιά ἐφεύρεση τοῦ φίλου του.

Ἡ κοινή πορεία τών δύο διακόπηκε 10 χρόνια ἀργότερα, ὅταν τό 1985 ὁ Τζόμπς ἀποχώρησε ἀπό τήν Apple, πούλησε τίς μετοχές του καί κράτησε συμβολικά μόνο μία. Ὅμως, τό 1996 ἔμελλε νά ἐπιστρέψει στήν Apple, πού εἶχε τότε παρακμάσει καί σχεδόν χρεωκοπήσει. Μέσα σέ 15 χρόνια ὁ Στίβ Τζόμπς, μέ τίς καινοτόμες καί ἐμπορικά ἐπιτυχημένες ιδέες του, κατέστησε τήν Apple τή μεγαλύτερη σέ χρηματιστηριακή ἀξία ἐταιρεία τοῦ κόσμου!

Τό 2004 ὁ Στίβ Τζόμπς ἀνακοίνωσε ὅτι ἔπασχε ἀπό μιά σπάνια μορφή καρκίνου τοῦ παγκρέατος καί ξεκίνησε μέ θάρρος τήν ἱατρική ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθενείας του. Πέντε χρόνια ἀργότερα, τό 2009, ὁ Τζόμπς ὑποβλήθηκε σέ μεταμόσχευση ἥπατος, ἐνῶ μόλις τόν περασμένο Αὐγουστον

παραιτήθηκε από διευθύνων σύμβουλος της Apple.

«Η λάμψη του Στίβ, τό πάθος και ή ενέργειά του ήταν ή πηγή για άμέτρητες καινοτομίες, πού έμπλουτίζουν και βελτιώνουν τή ζωή όλων μας. 'Ο κόσμος είναι ασύγκριτα καλύτερος χάρις στον Στίβ» αναφέρεται στην άνακοίνωση της Apple.

'Ο 'Αμερικανός πρόεδρος Μπαράκ 'Ομπάμα στή γραπτή δήλωσή του για τόν Στίβ Τζόμπς υπογράμμισε μέ έξαιρετική ευστοχία: «'Ο Στίβ ήταν άνάμεσα στους μεγαλύτερους 'Αμερικανούς όραματιστές: άρκετά θαρραλέος ώστε νά σκέφτεται διαφορετικά, άρκετά τολμηρός ώστε νά πιστεύει ότι μπορεί νά αλλάξει τόν κόσμο, και άρκετά ταλαντούχος ώστε νά τό κάνει».

«'Ο Στίβ άρεσκόταν νά λέει ότι ζούσε τήν κάθε ήμέρα σάν νά είναι ή τελευταία. Και έπειδή αυτό έκανε, άλλαξε τή ζωή μας, έπανακαθόρισε όλόκληρους οικονομικούς τομείς και κατόρθωσε ένα από τά πιο σπάνια έπιτεύγματα στην ανθρώπινη ιστορία: άλλαξε τόν τρόπο μέ τόν όποιο ό καθένας μας βλέπει τόν κόσμο», κατέληξε στο μήνυμά του ό πρόεδρος 'Ομπάμα.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ «ΕΙΔΩΛΩΝ»

Μεγάλη δημοσιότητα έλαβε τό γεγονός του θανάτου μιās δημοφιλοῦς τραγουδιστριάς τής έποχής μας, τής Έϊμν Γουαϊνχάουζ, σέ ηλικία μόλις 27 ετών από τήν χρῆσι ναρκωτικών

οῦσιων. 'Ο πατήρ τής τραγουδιστριάς άνεκοίνωσε ότι θά προσφέρει μέρος τής περιουσίας τής έκλιπούσης για νά δημιουργήση ένα ίδρυμα (μέ τό όνομά της) άπεξαρτήσεως τής νεολαίας από τά ναρκωτικά.

Έξ άφορμής αὐτοῦ του θανάτου ή *Καθημερινή* άφιέρωσε μία όλόκληρη σελίδα της μέ άναφορές σέ μουσικούς και τραγουδιστές, οι όποιοι επίσης σέ ηλικία 27 ετών άπεβίωσαν είτε από τήν χρῆσι ναρκωτικών, είτε αὐτοκτονούντες. 'Αντιγράφουμε ένα άπόσπασμα: «'Ινδαλμα για ένατομμύρια νέους στίς άρχές τής δεκαετίας του 1990, ό Κομπέιν έβαλε τέλος σέ μιá κατεστραμμένη από τά ναρκωτικά ζωή, μή άντέχοντας τό δυσβάστακτο βάρος του τίτλου τής «φωνής μιās όλόκληρης γενιάς» πού του είχαν «φορτώσει» κριτικοί και κοινό ...Τά «έπίτιμα» μέλη τής διαβόητης αὐτῆς λέσχης συμπεριλαμβάνουν τό ίδρυτικό μέλος και κιθαρίστα των Rolling Stones, Μπράιαν Τζόουνς, τόν βιρτουόζο τής κιθάρας, Τζίμι Χέντριξ, τή «βασίλισσα του ρόκ εν ρόλ», Τζάνις Τζόπλιν, τόν τραγουδιστή των The Doors, Τζίμι Μόρισον και έδω και λίγες ήμέρες τή γυναίκα πού «ευθύνεται» για τήν αναγέννηση τής βρεταννικής σόουλ μουσικής, Έϊμι Γουαϊνχάουζ. Τί κοινό έχουν όλοι οι παράπάνω, εκτός του ότι υπῆρξαν άστéρες τής ρόκ; 'Όλοι τους άπεβίωσαν σέ ηλικία 27 ετών!» (31.7.2011).

Τό φαινόμενο διασημότητες τής μουσικής βιομηχανίας και του θεάματος νά έγκλωβίζονται σέ ποικίλες έξαρτήσεις (άλκοολισμός, ναρκωτικά,

κ.ἄ.) είναι παλαιό και δεν προκαλεί πλέον έκπληξι. Φαίνεται ότι μάλλον είναι ο κανών κι όχι η εξαίρεσις, τουλάχιστον για τις πλέον προβεβλημένες διασημότητες. Αυτό, όμως, τό οποίο αποτελεί έκπληξι είναι ή εκ των υστέρων ανακάλυψις των διαφορών εξαρτήσεων. Έδω και πενήντα περίπου χρόνια ή ρόκ μουσική συνεδέθη μέ την διαφήμισι (καλύτερα προπαγάνδα) της σεξουαλικής ασυδοσίας και της καταφυγής στους τεχνητούς παραδείσους των διαφορών εξαρτήσεων και ούσιων. Τό γνωστό τρίπτυχο υπήρξε: sex, drugs and rock and roll. Τά τραγούδια αυτά προέβαλλον την «επανάστασι» στό συντηρητικό κατεστημένο, μέσω της προσφυγής στίς άνωτέρω εξαρτήσεις.

Έρχόμαστε, λοιπόν, μετά νά θρηνήσωμε για τις τόσο σύντομες ζωές αυτών των νεανικών «ειδώλων» και αναρωτιόμαστε γιατί έγκλωβίστηκαν στίς εξαρτήσεις άνθρωποι πού έζησαν και μεγάλωσαν μέ αυτήν την κουλούρα, πού την διέδωσαν μέ την ζωή και την εργασία τους σέ όλόκληρη τόν πλανήτη (διά του θεάματος και της μουσικής). Μά δεν είχαν κάτι άλλο πέραν αυτών ως στόχο της ζωής

τους: τά «ιδανικά» τους περιωρίζοντο σέ αυτήν την αυτοκαταστροφική «επανάστασι».

Η κακή επίδρασις των μουσικών ειδώλων δεν περιορίζεται μόνον στίς εξαρτήσεις ούσιων, αλλά άγκαλιάζει όλόκληρο τό ήθος, τόν τρόπο συμπεριφοράς του ανθρώπου.

Τό χειρότερο, όμως, από όλα τά άνωτέρω δεν είναι ή προβολή των εξαρτήσεων και της κακοηθείας ως άξιοζηλεύτου τρόπου ζωής, αλλά και οι συνοδεύουσες αυτές τις εξαρτήσεις απώλειες: της αιδούς, της σεμνότητος, της ευγενείας, της μετριοφροσύνης, των ήθικων άξιών, έν τέλει της ιδίας της ανθρωπιάς. «Άνθρωπος έν τιμῇ ών ού συνήκε, παρασυνεβλήθη τοίς κτήνεσιν τοίς άνοήτοις και ώμοιώθη αυτοίς» (Ψαλμ. 48:13, 21).

Η εποχή μας, μάς επιβάλλει νά ανακαλύψωμε και νά προβάλλωμε στην νέα γενεά, στά παιδιά μας, τους πραγματικούς ήρωες της ζωής και νά τά προφυλάξωμε από τά σύγχρονα «είδωλα», των οποίων ή κατά διαστήματα πτώσις κάνει πάταγο. «Και ήν ή πτώσις αυτών μεγάλη» (Πρβλ. Ματθ. 7:27).

I. K. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«AKTINES». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεί την 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Άκτίνες», οδός Καρύστη 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ίατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Άθήναι. Υπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Άθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Έτησία συνδρομή, Έσωτερικού ΕΥΡΩ 15, Έξωτερικού ΕΥΡΩ 30. Η Επιτροπή επιφυλάσσει εις εαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύη ή νά συντέμνη κατά την κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ή μή, δεν επιστρέφονται. Άναγγελίαι έντύπων έν γένει και θιθλιοκρίσιαι δεν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος εκδόσεως Άθήναι, Νοέμβριος 2011

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρύσανθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος

Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄

Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος

Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικός Πατριάρχης

* * *

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τό ἀληθινὸ του πρόσωπο
καὶ ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου του

* * *

ΔΗΜ. Α. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210.32.21.283